

ÜLIÕPILASE MEELESPEA

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

ÜLIÕPILASE
MEELESPEA

TARTU

1956

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

SISUKORD.

Eessõnaks	3
Mida on vaja teada	
... stipendiumist	5
... õppetööst vabastamise ja ajutise töövõimetuse kohta	6
... eksamitest ja riigieksamitest	7
... õppemaksust	9
... rektori käskkirjadest	11
... vanematele kursustele vastuvõtmisest	12
Ära unusta neid tähtpäevi	12
Raamatute riik	13
Kuidas töötada raamatuga	14
Loengute konspekterimisest	18
Juhendeid üliõpilastele viite- ja tsiteerimistehnika kohta	20
Marksismi-leninismi teooria paremaks omandamiseks	33
TRÜ pedagoogika kabinet	34
Teaduse tulevik (ÜTÜ)	35
Mõtlemiseks eksameist	36
Meie avangard	39
Meie ametiühingust	39
... ja üliõpilasklubist	40
Tule, külastame spordibaase	41
Üliõpilaste isetegevuslik kehakultuuriliikumine	43
Tartu Riikliku Ülikooli üliõpilaste ühiselamute sisekorra eeskirjad	44

На эстонском языке.
ПАМЯТКА СТУДЕНТА.

HINNATA

EESÕNAKS.

Üliõpilase meelespea ei püstita endale suuri ülesandeid. Ta püüab üliõpilastele hästi kättesaadavaks teha vaid selle miinimumi ülikoolielu organisatsioonilistest küsimustest, mida iga üliõpilane juba esimesest õppetöö päevast peab teadma ja mis tal ei tohi ununeda kuni viimase ülikooli päevani.

Siit siis ka meelespea sisu valik. Nagu näitavad aastate kogemused, teevad üliõpilased enestele ja ülikooli administratsioonile palju üleliigset tüli sellega, et ei tunta stipendiumi saamise korda, ei teata, kuidas toimub õppetööst vabastamine ajutise töövõimetuse puhul jne., jne. Kõigile neile vajalikele küsimustele leiate vastuse meelespea osas «Mida on vaja teada...». «Ära unusta neid tähtpäevi» toob ära tähtpäevad, mille unustamine toob kaasa palju sekeldusi ja tüli nii enesele kui ka teistele.

Sa oled tulnud ülikooli õppima, s. t. oma teadmiste varasalve täitma. Pead meeles pidama, et selle varasalve täitmine oleneb peaaegjalikult Sinust enesest. Ukskõik kui palju ja häid loenguid ka loetak, Sina omandad, süvendad ja jäädvustad need teadmised vaid iseseisva töö abil raamatuga, loengukonspektiga jne. Meelespea püüab Sind abistada selles, et Sa ligi kahemiljonilisest TRU Pearaamatukogu riigist leiaksid kiiresti üles kõik vajaliku, et Sa oskaksid töötada raamatuga, et Sa tunneksid viite- ja tsiteerimistehnikat, et Sa oskaksid loenguid õieti ja ülevaatlilikult konspekteerida. Ühiskonnateaduslike ainete omandamisel abistab Sind Marksismi-Leninismi Kabinet, pedagoogiliste teadmiste süvendamisel — Pedagoogika Kabinet. Üliõpilaste Teaduslik Ühing (ÜTU) on selleks organisatsiooniks, kus iga üliõpilane vastavalt oma huvialale saab proovida oma võimeid teaduslike probleemide lahendamisel.

«Mõtlemiseks eksameist» on osa, mida on vaja lugeda kindlasti semestri algul, et ei tuleks kurvastuda eksamisessiooni ajal.

Õppetööst vaba aega tuleb üliõpilasel kasutada nii, nagu see on kohane haritud nõukogude kodanikule. Siin on juhtijaks ning abiiks noorsoo avangard — komsomol, ametiühing, spordiorganisatsioonid.

klubi jne. Selleks et iga noor üliõpilane leiaks kiiresti koha ülikooli kollektiivi ühiskondlikus töös, on meelespeas toodud kõige vajalikumad andmed nende organisatsioonide kohta. Ja kuna suur enamik üliõpilastest elab ühiselamutes, sisaldab meelespea ka ühiselamu sisekorra eeskirjad, mis muidu nii kergesti kipuvad meelest minema.

Tehes meelespea ka formaadilt hõlpsasti kaasaskantavaks, on sellega veelkordselt rõhutatud soovi, et kõik see, mida sisaldab meelespea, oleks üliõpilastele kergesti kättesaadavaks abiks kõigi peamiste organisatsioonilist laadi küsimuste lahendamisel. Et meelespead on kavatsusel edaspidi välja anda perioodiliselt, siis palutakse üliõpilasi teha ettepanekuid meelespea sisu täiendamise ja parandamise suhtes. Ettepanekud saadetagü TRÜ Ospeosakonda.

MIDA ON VAJA TEADA...

...stipendiumist.

1) Kõikidele üliõpilastele, kelle eksamihinded eksamisesseioonil olid «väga head» ja «head», makstakse stipendiumi:

I kursusel	rbl.	290.—	kuus
II	„	320.—	„
III	„	355.—	„
IV	„	355.—	„
V	„	395.—	„
VI	„	395.—	„

Üliõpilastel, kel on kõigis õppeainetes hinne «väga hea», suurendatakse stipendiumi 25% võrra.

Märkus: Nõukogude Liidu kangelastele ja sotsialistliku töö kangelastele makstakse kõrgendatud stipendiumi rbl. 400.— kuus, olenemata kursusest.

2) Esimese kursuse esimesel semestril makstakse stipendiumi neile, kes lõpetasid keskkooli kuld- või hõbemedaliga või lõpetasid tehnikumi kiitusega või sooritasid vastuvõtueksamid hindeile «väga hea» ja «hea».

3) Nelja-aastase õppeajaga teaduskondades (TRÜ-s Kehakultuuri-osakonnas) makstakse IV kursuse üliõpilastele stipendiumi viie-aastase õppeajaga teaduskondade V kursuse määra järgi.

4) Stipendiumile määramine toimub kaks korda aastas, talvise ja kevadise eksamisesseiooni tulemuste põhjal, arvates eksamisesseioonile järgneva kuu esimesest päevast.

5) Stipendiumi määramisel arvestatakse eksamite hindeid, samuti diferentseeritud arvestuste hindeid.

Märkus: Diferentseeritud arvestuses hinde «3» saamine ei võta ära õigust stipendiumile. Kõrgendatud stipendiumi saamiseks peavad aga ka diferentseeritud arvestustes kõik hinded olema «5». Diferentseeritud arvestused toimuvad menetluspraktikas ja kursusetöodes.

6) Üliõpilased, kellel on eksamisesseiooni lõpul akadeemilisi võlgnevusi või kes said eksamisesseioonil mõnes aines rahuldava hinde, kaotavad õiguse stipendiumi saamiseks kogu semestriks, arvates eksamisesseioonile järgneva kuu esimesest päevast.

7) Üliõpilased, kes jäävad kursust kordama halva õppe edukuse tõttu, kaotavad õiguse stipendiumile kogu kordusaasta vältel. Õigus uuesti stipendiumi saada antakse kordusaasta kevadsemestri eksami-

sessiooni tulemuste põhjal eksamissessioonile järgneva kuu esimesest päevast.

8) Kursuselt kursusele üleviimisel, mis toimub koheselt peale eksamissessiooni lõppu, ei muutu stipendiumi määr, vaid säilib kuni järgmise õppeaasta alguseni. Samuti üliõpilased, kes alles kevadise eksamissessiooni tulemuste põhjal said õiguse stipendiumile, saavad kuni uue õppeaasta alguseni stipendiumi eelmise kursuse stipendiumi määra järgi.

Uus stipendiumi määr hakkab kehtima alates uue õppeaasta esimesest kuust.

9) Isamaasõjast osavõtnud üliõpilased, kes on armeest tagasi tulnud ülikooli peale demobiliseerimist, haavataasaamist, põrutuste ja haiguste järel, määratakse stipendiumile ka siis, kui neil eksamissessioonil saadud hinded ei ole mitte ainult «väga head» ja «head», vaid ka «rahuldavad». See säte ei kehti nende suhtes, kes esmakordselt astuvad ülikooli peale ülalmainitud põhjustel demobiliseerimist.

10) Üliõpilastele-stipendiaatidele säilitatakse ajutise töövõimetuse puhul (haigus, rasedus ja sünnitamine, karanteen, haige perekonnaliikme põetamine) nende stipendium täies suuruses tähtaja vältel, mis on ette nähtud kehtivas sotsiaalkindlustus-seadusandluses.

Väljakuinenud praktika kohaselt säilitatakse haigetele üliõpilastele-stipendiaatidele, kes on ambulatoorsel ravil, stipendium poole aasta jooksul, statsionaarsel ravil viibijaile aasta jooksul.

11) Üliõpilastele, kes eksamissessioonil ei sooritanud eksamit haiguse tõttu (sessiooni ajal või pikema haiguse tõttu enne sessiooni), mis on ettenähtud korras tõendatud raviasutuste poolt (vt. ptk. ajutisest töövõimetusest), säilitatakse stipendium kuni rektori käskkirjaga määratud tähtjani, millal üliõpilane on kohustatud likvideerima oma võlgnevused.

Võlgnevuste likvideerimisel tähtjaliselt hindetele «hea» ja «väga hea» stipendiumi maksmist jätkatakse (hinde «rahuldav» puhul stipendiumi maksmine katkestatakse).

Üliõpilased, kes on õppetööst vabastatud haiguse tõttu, kuid siiski ilmuvad eksamile ja sooritavad viimase hindetele «mitterahuldav», kaotavad õiguse stipendiumile (alates eksamissessioonile järgneva kuu esimesest kuupäevast kogu semestriks). Seega ei tule haiguse ajal minna eksamile.

Üliõpilased, kes eelneval semestril ei saanud stipendiumi, eksamissessioonil aga ei soorita eksameid haiguse tõttu, määratakse stipendiumile akadeemilise võlgnevuse likvideerimise momendist (akad. võlgnevuse likvideerimine peab toimuma rektori käskkirjaga ettenähtud tähtaja jooksul, s. o. järgmise semestri algul).

12) Üliõpilased, kes jäävad kursust kordama akadeemilise puhkuse tõttu, mis oli õigeaegselt vormistatud rektori käskkirjaga, säilitavad kordusaastal stipendiumi.

Stipendium säilitatakse kuni kordusaasta talvise eksamissessiooni lõpuni, mille järel stipendium määratakse üldistel alustel.

... õppetööst vabastamise ja ajutise töövõimetuse kohta.

1. Üliõpilased, kellel on mõõdapääsmatu mõjuvaid põhjustel puududa õppetöölt, peavad vabastuse saamiseks pöörduma teaduskorraldekaani poole. Dekaanil on õigus üliõpilast vabastada kuni 3-ks päe-

vaks. Pikema-ajaline õppetööst vabastamine eriti mõjuvaid põhjustel võib toimuda ainult õppeprorektori eriloal.

2. Ajutise töövõimetuse (haigestumine, rasedus, karanteen) korral tuleb koheselt pöörduda Tartu linna II arsti-tervishoiupunkti poole Vanemuise 46, mis on avatud igal tööpäeval kella 12.00 — 18.00.

3. Raskematel haigusjuhtudel tuleb kutsuda sama asutuse arst koju (kojukutseid võtab arsti-tervishoiupunkt vastu igal tööpäeval kella 12.00 — 16.00).

4. Üliõpilaste vabastamine õppetööst haiguse tõttu toimub ainult Tartu linna II arsti-tervishoiupunkti vormikohase tõendi alusel, mis tuleb esitada teaduskonna dekaanile järgmisel päeval pärast tõendi lõppemist.

Juhul, kui osutub vajalikuks eriarsti seisukoht, saadetakse üliõpilased vastavasse spetsiaalsesse raviasutusse. Viimase tõendid tuleb aga II arsti-tervishoiupunktis kinnitada (kinnitamine seisab vormikohase tõendi väljaandmisel Tartu linna II arsti-tervishoiupunkti poolt). Arsti-tervishoiupunkt kinnitab samuti tõendid raviasutustest väljastpoolt Tartut, kusjuures viimastele tõenditele peab olema juurde lisatud teaduskonna dekaani luba Tartust lahkumise kohta, kui lahkumine toimus õppetöö ajal. Nimetatud tõendid tuleb esitada arsti-tervishoiupunktile kinnitamiseks hiljemalt 3 päeva jooksul, arvates üliõpilase tervenemise päevast, ning järgmisel päeval peale vormistamist arsti-tervishoiupunktis esitada tõend teaduskonna dekaanile. Teiste raviasutuste poolt väljaantud tõendid on kehtetud.

5. Arsti-tervishoiupunkt võib üliõpilasi haiguse tõttu vabastada kuni 10 päevaks, pikema-ajalist kodust ravi vajavad haiged suunatakse läbivaatusele arstlikku kontrollkomisjoni (AKK) TL Kliinilise Haigla Polikliinilises Osakonnas (Pirogovi 8). Juhul, kui üliõpilane viibib haiglas ravil, vabastatakse ta õppetööst haigla tõendi alusel, mis peab olema kinnitatud arsti-tervishoiupunkti poolt ja esitatakse teaduskonna dekaanile hiljemalt 3 päeva jooksul alates haiglast lahkumise päevast.

Teiste raviasutuste (näit. tubdispanseri) poolt väljaantud tõenditel, kus õppetööst vabastamine kestab üle 10 päeva, peab olema vähemalt kahe arsti allkiri. Ka need tõendid vajavad arsti-tervishoiupunkti kinnitamist.

6. Üliõpilased, kes soovivad haigestumise tõttu õppetööd katkestada, eksmatrikuleeritakse või lubatakse pikema-ajalisele ravipuhkusele arsti-tervishoiupunkti poolt väljaantud tõendi ja AKK otsuse alusel.

7. Ajutise töövõimetuse korral on üliõpilane kohustatud sellest teatama teaduskonna dekaani mitte hiljem kui teisel päeval (telefoni teel, kaasüliõpilaste, teiste perekonnaliikmete kaudu või muul viisil).

... eksamitest ja riigieksamitest.

1. Eksamisessioonile lubatakse ainult need üliõpilased, kellel on sooritatud kõik arvestused, mis on antud semestril õppeplaanis ette nähtud. Ainult erandjuhtudel (eriti mõjuvatel põhjustel) võib rektor lubada ühe arvestuse sooritamist eksamisessiooni ajal. Ilma eriloata on dekaanil kategooriliselt keelatud eksamiprotokolli väljaandmine.

Arvestused ühiskonnateaduslikes ainetes sooritatakse põhiliselt eksamisessejooi ajal.

2. Üliõpilane, kes saab eksamisessejoonil mitte rohkem kui kahes aines mitterahuldava hinde, lubatakse neis aineis eksamid uuesti sooritada sessioonile järgneva uue semestri algul kahe nädala jooksul ilma stipendiumi saamise õigusega kogu semestriks (ka siis, kui ta likvideerib võlgnevused tähtajaliselt).

Üliõpilaste kohta, kes ei likvideeri akadeemilisi võlgnevusi käskkirjaga määratud tähtjaks, tuleb dekaanil esitada eksmatrikuleerimiseks ettepanek 3 päeva jooksul pärast tähtaja möödumist. Ainult eriti mõjuvaid põhjustel võib rektor oma käskkirjaga võlgnevuste likvideerimise tähtaega pikendada, milleks tuleb dekaanil teha esitis 3 päeva enne tähtaja möödumist (vaatamata sellele, kas üliõpilane on stipendiaat või mitte).

Märkus: Dekanaadid võivad eksamiprotokolle välja anda akadeemiliste võlgnevuste likvideerimiseks ainult rektori käskkirjaga määratud tähtaja jooksul.

3. Üliõpilane, kes eksamisessejoonil saab rohkem kui kahes aines mitterahuldava hinde, eksmatrikuleeritakse. Eriti mõjuvaid põhjustel võidakse kevadise sessiooni järel jätta kursust kordama (talvise sessiooni järel lubatakse õpinguid jätkata, kohustades üliõpilast neis aineis, milles ta sai mitterahuldavad hinned, eksamid ümber tegema ühe kuu jooksul).

Märkus: Esimesele kursusele jäetakse kursust kordama ainult pikaajalise haiguse tõttu.

4. Eriti mõjuvaid põhjustel võib rektor (õppeprorektor) lubada ümber teha eksamisessejooni jooksul eksami ühes aines, milles üliõpilane sai mitterahuldava hinde. Eksami ümbertegemist võib lubada ainult neil üliõpilastel, kellel ei esine põhjuseta puudumist semestri vältel.

5. Üliõpilast, kes on jäetud kursust kordama, võib rektor vabastada teistkordsest eksamite ja arvestuste sooritamisest aineis, mille hindeks on «väga hea» ja «hea».

Üliõpilaste poolt varem sooritatud eksamid ja arvestused ei kuulu ülekanemisele (ümberarvestamisele) järgmistel üliõpilastel:

- a) kes on lõpetanud kõrgema õppeasutuse, kuid astusid uuesti I kursusele teise teaduskonda;
- b) kes on katkestanud õpinguid kõrgemas õppeasutuses ja astusid uuesti I kursusele (ülekanemisele (ümberarvestamisele) ei kuulu eksamid ja arvestused, mis on sooritatud kõrgemas õppeasutuses enne I kursusele uuesti astumist);
- c) kes astusid ülikooli kesk-eriõppeasutusest (ülekanemisele (ümberarvestamisele) ei kuulu eksamid ja arvestused, mis on sooritatud kesk-eriõppeasutuses, ka õpetajate instituudis).

Üliõpilaste ületuleku puhul teistest kõrgematest õppeasutustest kuuluvad eksamid ja arvestused ülekanemisele akadeemilise tõendi põhjal. Eksamite ja arvestuste ülekanemisel tuleb silmas pidada, et vastavad õppeained oleksid sooritatud samas ulatuses (sama tundide arv ja programm), nagu seda nõuavad meie ülikoolis kehtivad õppeplaanid ja programmid. Juhul, kui vastavais aineis on arvestused ja eksamid sooritatud väiksemas ulatuses, tuleb need uuesti sooritada.

6. Riigieksamitele ja diplomitöö kaitsmisele lubatakse üliõpilased, kes on täielikult täitnud õppeplaani nõuded.

7. Riigieksamite sooritamist ja diplomitööde kaitsmist hiljem kui kahe aasta möödudes peale teoreetilise kursuse lõpetamist ei lubata.

8. Üliõpilased, kes ei soorita riigieksameid või ei kaitse diplomitööd ettenähtud ajaks, lubatakse teistkordselt eksamite sooritamisele või diplomitöö kaitsmisele järgmisel sessioonil, kusjuures nad on kohustatud teistkordselt sooritama eksamid kõigis aineis, välja arvatud need, milles esimesel sessioonil saadi «väga head» hinded.

9. Üliõpilasi, kes esimesel korral ei soorita riigieksameid või ei kaitse diplomitööd, ei eksmatrikuleerita, küll aga kustutatakse nad stipendiaatide nimekirjast.

10. Riigieksamite teistkordsel sooritamisel või diplomitöö kaitsmisel mitterahuldava hinde saamise korral antakse diplomi asemel tunnistus koos väljavõttega õpingukaardist, kusjuures ei omistata ka kvalifikatsiooni.

11. Üliõpilased, kes on täitnud kõik õppeplaani nõuded, sooritanud riigieksamid ja kaitsnud diplomitöö, saavad ülikooli lõpetamise kohta diplomi, milles on ära näidatud kvalifikatsioon.

Üliõpilased, kes kogu õppeaja vältel ülikoolis said 75% ainetes hinde «väga hea» ja ülejäänutes «hea» ning sooritasid riigieksamid ja kaitsesid diplomitöö hindele «väga hea», saavad diplomi «kiitusega».

12. Neis teaduskondades, kus riigieksamite sooritamise kõrval tuleb kaitsta ka diplomitööd, peab diplomitööde kaitsmine eelnema riigieksameile.

Erandjuhtudel, mis peavad olema tõestatud arstlike dokumentidega haiguse kohta, lubatakse riigieksameile ilma diplomitööd kaitsmata. Peale riigieksamite edukat sooritamist lubatakse selline üliõpilane diplomitöö kaitsmisel. Diplomitöö kaitsmisel mitterahuldavale hindele eelnevalt sooritatud riigieksamid annulleeritakse.

13. Üliõpilased, kes sooritavad teistkordselt riigieksameid mitterahuldava hinde saamise tõttu esmakordsel riigieksamite sooritamisel, maksavad eksamimaksu à rbl. 25.— iga eksami kohta.

Üliõpilased, kes mõjuvail põhjustel täielikult või osaliselt ei sooritanud riigieksameid ettenähtud tähtajaks ja tasusid õppemaksu vastaval semestril, vabastatakse eksamimaksust riigieksamite sooritamisel järgmisel sessioonil.

... õppemaksust.

1. Üliõpilased on kohustatud tasuma õppemaksu rbl. 300.— aastas.

2. Õppemaksu tasutakse võrdsetes osades kaks korda aastas — 25. septembriks ja 25. veebruariks.

3. Õppemaksust on vabastatud:

a) Invaliidid-pensionärid, personaal-pensionärid ja nende lapsed, samuti vanaduspensionäride-töökangelaste ja väljateenitud aastate eest pensioni saavate isikute lapsed, kui pension on nende ainsaks elatusvahendiks.

Dokumentideks, mis annavad õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. a nimetatud isikuile, on: 1) tõestatud ärakiri pensioniraamatust või vastava sotsiaalkindlustuse osakonna tõend, 2) majavalitseja või külanõukogu tõend, et pension on ainukeseks sissetulekuallikaks.

b) Invaliidised õpilased (kurdid, tummad ja teised), kui nad ei saa pensioni ja on saadetud õppima sotsiaalkindlustuse organite poolt.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. b) nimetatud isikuile, on sotsiaalkindlustuse osakonna tõend invaliidi õppima saatmise kohta.

c) Lapsed, kes saavad pensioni oma toitjate surma tõttu, kui see pension on nende ainsaks elatusvahendiks, vaatamata sellele, et teised perekonnaliikmed (vennad, õed, vanaisa, vanaema) on teenistuses, s. o. saavad palka.

Dokumentideks, mis annavad õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. c) nimetatud isikuile, on: 1) sotsiaalkindlustuse osakonna tõend pensioni kohta, 2) majavalitseja või külanõukogu tõend, et pension on tema ainsaks elatusvahendiks.

d) Nõukogude Armee ja Sõjalaevastiku ridadesse kutsutud rea- ja nooremaste juhtivasse koosseisu kuuluvate isikute lapsed.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. d) nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või täitevkomiteelt.

e) Isamaasõja rindeil langenud rea-, seersandi- ja vanemate koosseisu kuulunud sõjaväelaste ja partisanide lapsed, samuti Isamaasõja I ja II grupi invaliidide lapsed.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. e) nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või sotsiaalkindlustuse osakonnalt.

f) Isamaasõja rindeil teadmata kadunud rea-, seersandi- ja vanemate koosseisu kuulunud sõjaväelaste lapsed.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. f) nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või sotsiaalkindlustuse osakonnalt.

g) Isamaasõja rindeil langenud, teadmata kadunud ning haavamiste, põrutuste, vigastuste ja haigestumiste tagajärjel surnud ohvitseride ja Isamaasõja invaliidide-ohvitseride lapsed.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. g) nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või sotsiaalkindlustuse osakonnalt.

h) Kõikide gruppide Isamaasõja invaliidid.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. h) nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või sotsiaalkindlustuse osakonnalt.

i) Nõukogude Liidu kangelased ja sotsialistliku töö kangelased.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. i) nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või ärakiri vastavast tunnistusest.

j) Kõigi kolme järgu «Kuulsuse» ordeniga autasustatud isikute lapsed.

Dokumentiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. j) nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või ärakiri vastavast tunnistusest.

k) Linna ja maa algkoolide, seitsmeaastaste koolide ja keskkoolide õpetajate, õpetajate-pensionäride, direktorite (juhatajate) ja õppeala juhatajate lapsed, kes õpivad eesti filoloogia, vene filoloogia, loogika-psühholoogia-, ajaloo-, bioloogia-, geograafia-, keemia-, füüsika- või matemaatikaosakonnas.

See soodustus püsib õpetajate lastel ka pärast vanemate surma. Dokumendiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. k nimetatud isikuile, on vastava haridusosakonna tõend.

l) Lastekodude endised kasvandikud ja patroneeritud kasvandikud.

Dokumendiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. l nimetatud isikuile, on vastava haridusosakonna tõend.

m) Kindralite, admiralide ja Nõukogude Armees, Sõjalaevastiku, NSV Liidu Siseministeeriumi ja NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Ministeeriumi vägede ja organite vanemate ohvitseride lapsed, kui need isikud on lastud pensionile seoses erru arvamiseega tervislikel põhjustel või vanaduse tõttu pärast 25-aastast või üle selle teenistust.

Dokumendiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. m nimetatud isikuile, on tõend sõjakomissariaadilt või sotsiaalkindlustuse osakonnalt.

n) Teravat puudust kannatavad üliõpilased-stipendiaadid, kes on eelneva semestri eksamisesseioonil saanud vähemalt $\frac{2}{3}$ hindeist «väga hea» ja ülejäänud «hea».

Dokumendiks, mis annab õiguse õppemaksust vabastamiseks lit. n nimetatud isikuile, on tõend vanemate tegevuse ja töötasu suuruse kohta töökohalt või külanõukogult või majavalitsuselt.

4. Punkt 3 lit. b, e, f, g, h, i, j, l, m nimetatud isikuil võivad vastavad dokumendid olla esitatud ühekordselt, s. t. ülikoolis viibimise esimesel semestril esitada avaldus koos dokumentidega, igal järgneval semestril vabastuse taotlemiseks on tarvis esitada ainult avaldus. Ülejäänud juhtudel tuleb igakordseks õppemaksust vabastamise taotlemiseks esitada avaldus koos nõutavate dokumentidega.

Õppemaksust vabastamise avaldused koos vastavate dokumentidega esitada vastava teaduskonna dekaani õppeaasta sügissemestril hiljemalt 15 septembriks, kevadsemestril hiljemalt 15. veebruariks (hiljem esitatud avaldused jäävad rahuldamata).

Õppemaksu mittetasumine ja vabastamise mittevormistamine tähtsajaks on distsipliinirikumine, mis toob kaasa karistuse kuni eksmatrikuleerimiseni.

5. Õppemaks kuulub tagastamisele isikuile:

- a) kes vabastatakse õppemaksust seadluses ettenähtud alustel;
- b) kes kutsutakse Nõukogude Armeesse või Sõjalaevastikku;
- c) kes eksmatrikuleeritakse tervislikel põhjustel.

Märkus: Lit. b ja c toodud isikuile õppemaks ei kuulu tagastamisele, kui nad lahkuvad õppeasutusest pärast kolme kuu möödumist, arvates semestri algusest.

... rektori käskkirjadest.

Rektori käskkirjad üliõpilaste eksmatrikuleerimise ja karistamise kohta tehakse teatavaks asjaomastele üliõpilastele dekaani poolt allkirja vastu. Muudes küsimustes rektori käskkirjad üliõpilaste suhtes tehakse teatavaks allkirja vastu rühmavanemate poolt, kusjuures viimasel juhul teostab rühmavanemate tegevuse üle kontrolli teaduskonna dekaan.

... vanematele kursustele vastuvõtmisest.

1. Üliõpilastel, kes on eksmatrikuleeritud vanematelt kursustelt mõjuvaid põhjustel (haigus, perekondlikud põhjused jne.), on õigus ülikooli tagasi astuda kolme aasta jooksul, arvates ülikoolist lahkumisest (NSVL KHM instruktiivkirjad 11. VIII 51. a. nr. D-114 ja 19. VI 53. a. nr. Y 12-42/1198).

2. Üliõpilased, kes on eksmatrikuleeritud esimeselt kursuselt, võivad uuesti ülikooli astuda üldistel alustel, s. o. vastuvõtuksamite sooritamiseega.

3. Isikud, kel on kõrgem haridus ja on töötanud kolm aastat oma erialal, võetakse vastu mõne teise teaduskonna I kursusele üldistel alustel, s. o. vastuvõtuksamite sooritamiseega. Ilma vastuvõtuksamiteta toimub vastuvõtmine ainult vabade kohtade olemasolu korral (NSVL KHM kiri 19. VI 53. a. nr. Y 12-42/1198).

4. Üliõpilastel, kes on eksmatrikuleeritud halva õppeedukuse või distsipliinirikumise pärast, ülikooli tagasi astumise õigust ei ole.

5. Üliõpilaste vastuvõtmine vanematele kursustele õppeaasta keskel on keelatud; samuti on keelatud üliõpilaste vastuvõtmine ületuleku korras teistest kõrgematest õppeasutustest või kaugeõppeosakonnast õppeaasta keskel. Nimetatud juhtudel on üliõpilaste vastuvõtmine vanematele kursustele lubatud 1. juulist kuni 1. septembrini, s. o. enne õppeaasta algust.

Märkus: Üliõpilaste üleviimine kaugõppeosakonna I ja II kursuselt statsionaarsesse osakonda on keelatud (NSVL KHM käskkiri 19. XI 55. a. nr. 1125).

Ära unusta
meid
TÄHTPÄEVI!

- 15. sept. — sügissemestri õppemaksust vabastamise avalduste esitamine koos vastavate dokumentidega;
- 20. sept. — üliõpilaspiletite esitamine pikendamiseks;
- 25. sept. — sügissemestri õppemaksu tasumine;
- 15. veebr. — kevadsemestri õppemaksust vabastamise avalduste esitamine koos vastavate dokumentidega;
- 25. veebr. — kevadsemestri õppemaksu tasumine;
- 15. sept. — kevadisel eksamissessioonil tekkinud akadeemiliste võlgnevuste likvideerimise tähtpäev;
- 20. veebr. — talvisel eksamissessioonil tekkinud akadeemiliste võlgnevuste likvideerimise tähtpäev.

Raamatute RIIK

Eesti NSV vanim ja suurim raamatukogu on TR Ülikooli Pea-raamatukogu. See on asutatud ühel ajal ülikooliga, s. o. 1802. a. 1806. aastast alates asub raamatukogu praegustes ruumides, mis ehitati endiste XIII sajandi katoliku Toomkiriku varemete kooripoolsesse osasse. Hoone üks osa on viie-, teine seitsmekorruseline.

Raamatufondi suurus ulatub praegu ligi 2 miljoni trükiühikuni. Siin on palju vanu käsikirju. Üks vanematest teostest on XIII sajandist pärinev armeniakeelne käsikiri, mis on raamatukogule kingitud armeenia kirjaniku Hatšatur Abovjani poolt 1831. a. On olemas hinnalisi vanu trükiteoseid, esimesi eestikeelseid raamatuid, marksismi-leninismi klassikute teoste esimesi väljaandeid ja palju teisi väärtuslikke trükiseid. Kõige väiksem raamat (2×2,5 sm) on F. Schilleri «Kellalaul». Mõõdult ja mahult vähe suurem (2,2×3 sm) on Poola suure luuletaja-patrioodi Adam Mickieviczi «Pamiatka», mis on välja antud kirjaniku 100-ndaks sünnipäevaks. Huvitav on teos, mille tekst on trükitud enam kui 100-s keeles. See raamat on välja antud võidu puhul Napoleoni üle. Nimetatud teose kinkis raamatukogule Gustav Petersen, keda peetakse ülikooli esimeseks üliõpilaseks. Raamatukogul on suur dissertatsioonide kogu (350 000 teost).

Raamatufondide täiendamine ja raamatukogu tähtsus ülikooli õppe- ja teaduslikus töös tõusis eriti nõukogude ajal. Nii on raamatufondid kasvanud nõukogude ajal üle poole miljoni köite võrra. Uut kirjandust tellitakse vastavalt ülikooli profiilile nii Moskva kui ka Tallinna Bibkolektori kaudu. Fonde täiendatakse õppejõudude-konsultantide soovitusel vajaliku õppekirjandusega. Raamatukogu on publikatsioonide vahetuses 300 Nõukogude Liidu ja ligi 200 välismaa teadusliku asutusega. Raamatukogude vahelise abonemendi vahekorras on raamatukogu 130 suurema raamatukoguga üle Nõukogude Liidu.

Kirjandust laenutatakse koju ja kohal lugemiseks. On olemas kaks lugemissaali — üks neist marksismi-leninismi klassikute teoste, õppe-, teadusliku ja teatmekirjanduse kasutamiseks, teine on perioodika lugemissaal, kus on üle 260 nimetuse ajakirju ja 80 nimetuse ajalehti. Lugemissaalides olevat kirjandust võib ainult kohal kasutada.

Raamatufondide peegeldajaks on rikkalikud kataloogid, mis võimaldavad leida vajalikku kirjandust. Kataloogide ruumis töötab konsultant, kes abistab vajaliku kirjanduse leidmisel. Bibliograafid annavad teatmelis-bibliograafilisi juhendeid. Sügisperioodil korraldatakse raamatukogu kasutajatele ja üliõpilasrühmadele grupikonsultatsioone,

kus tutvustatakse raamatukogu kasutamise määru, kataloogide, teatmeteoste, bibliograafiategi jne. kasutamist.

Varem oli raamatukogu peamiselt raamatuhoidlaks, kuid praegu on raamatukogu tööprintsipi kogu kirjanduse avamine ja kättesaadavaks tegemine teaduslikele töötajatele ja õppijatele.

Raamatufondide tutvustamiseks organiseeritakse pidevalt raamatunäitusi, lugejate konverentse, ettekandeid jne.

Raamatukogu tegevuse tihedat kontakti meie tänapäeva kiiresti areneva eluga märgitakse ära vastavasisuliste kirjandusnäituste ja väljapanekute teel. Nädala jooksul raamatukogusse saabunud kirjanduse tutvustamiseks on väljapanekud komplekteerimise sektoris (õppejõududele) ja vitriinides kataloogide ruumis. Väljapanekud äsja ilmunud autoreferaatidest on temaatika järgi eri vitriinides. Uudiskirjanduse tutvustamiseks antakse välja masinakirjas büllötään.

Raamatukogu külastatakse nii väljastpoolt Eesti NSV-d kui ka Eesti NSV teadlaste poolt; eriti rohkesti külastavad raamatukogu Tartusse sõitnud ekskursioonid.

Raamatufondide suure juurdekasvu, lugejate ja loetud teoste arvu tunduva suurenemise tõttu on kitsaks jäänud olemasolevad ruumid. Õppe- ning teadusliku töö soodustamiseks on praegu ehitamisel ja valmib lähemal ajal ülikooli Peahoone juures uus vastavalt sisustatud 180 kohaga lugemissaal ja avarad raamatuhoidlad, kuhu paigutatakse peamiselt õppekirjandus.

Raamatukogu kasutajateks on ülikooli õppejõud, üliõpilased ja teenistujad, kuid õigus raamatukogu kasutada on ka väljaspool ülikooli õppe- ja teadusala töötajail oma õppeasutuse või töökoha vastutusel.

Raamatukogu kasutamine on tasuta.

Abonement kojulaenutamiseks ja lugejate registreerimiseks on avatud igal tööpäeval kl. 14—20-ni; laupäeval kl. 12—17-ni.

Lugemissaalid on avatud igal tööpäeval kl. 8—23-ni; laupäeval kl. 8—20-ni; pühapäeval kl. 12—20-ni.

Iga raamatukogu kasutaja saab enesele abonemendist lugejapileti, mille põhjal ta võib saada kirjandust nii kojuviimiseks kui ka kohal kasutamiseks.

Peale pearaamatukogu on ülikoolis veel raamatukogusid teaduskondade ning kateedrite juures. Näit. on Ajaloo-Keeleteaduskonna raamatukogu erialase kirjanduse (soome-ugri keeled, eesti filoloogia) poolest kõige paremini komplekteeritud raamatukogusid Nõukogude Liidus. Samas on suurepärased võimalused üliõpilastel kohapeal töötamiseks.

KUIDAS TÖÖTADA RAAMATUGA

Marksismi-leninismi klassikud õpetavad, et inimese teadvus on tekkinud tööprotsessis. Tööprotsessis ta areneb ja muutub. See tõsiasi sageli unustatakse töös raamatuga. Arvatakse, et töö raamatuga seisab lihtsalt lugemise tehnilise vilumuse kasutamises mingi teose kallal. Sellest on tingitud, et meil on palju neid, kes küll väga hästi valdavad lugemise tehnikat ja seda ka raamatute juures kasutavad, virnade viisi raamatuid «läbi vuristades», kuid seejuures siiski oma mälu ja teadvust nimetamisväärselt rikastamata.

Töös raamatuga on peale lugemistehnika valdamise vaja tunda ka loetava või õpitava materjali omandamise tehnikat ja üldse vaimse töö režiimi.

Milles see seisab, seda püütakse käesolevate ridadega üldjoontes selgitada.

1. Plaani koostamine.

Töös raamatuga on plaan veel tähtsam kui muude tööde alal. Raamatuga tuleb töötada plaanikindlalt, s. t. tuleb pikema aja peale — vähemalt poolaastale — määrata teosed, millede läbilugemine või töötamine on vajalik. Seejuures on väga tähtis kindlaks määrata ka teoste lugemise järjekord, et omandamine oleks süstemaatiline. Selle töö printsiibid on: kergemalt raskemale, tuntult tundmatule; teatava ajastu, teatava isiku, teatava probleemi läbitöötamine. Ei tohi unustada, et iga omandamine eeldab mõningaid kindlaid punkte a ja s ja ruumis, teadmisi, millal ja kus midagi toimus. Ei tohi unustada, et omandamine, mis sõltub plaanist, eeldab kindlat positsiooni, seisukohta hindamiseks. Selle omandab lugeja ainult marksislik-leninliku teooria omandamise alusel.

2. Töökoha organiseerimine.

Olles lugenud liikuvus rongis, bussis, lennukis ja seliti voodis, võidakse arvata, et töökoha organiseerimise küsimus puudutab ainult tööstustöölist oma tööpingi ees. See on väärarvamine. Organiseeritud koht töötamiseks raamatuga, kus on laua ääres paraja kõrgusega iste, laual töökorrast kirjutusvahendid, liim ja käärid, tööle suunatud nõutav valgustus, tarvitamiseks valmis pandud sõnastikud ja käsiraamatud, aitab kaasa edukale segamatule tööle ja vajaliku tööhoiaku kujunemisele. Pange tähele, kui kiiresti te lülitute töösse kohal, kus te olete organiseeritud tingimustes mõnedki korrad edukalt töötanud. K. Marxi kohta märgitakse, et tema töölaud sarnanes sõjalaeva pardaga lahingu ajal: tema laual ei olnud midagi liigset, kõik oli omal kohal.

Akadeemik I. P. Pavlov, kelle õpetus on vaimse töö organiseerimise füsioloogiliseks aluseks, seletab töökoha organiseerimise tähtsust üldinimilise stereotüübi kujunemisega, mis tähendab teatavates tingimustes kindlaks kujunenud reaktsioonide süsteemi. Kõigis üksikasjus organiseeritud töökoht suunab meid kiiresti vastavale reaktsioonide süsteemile.

3. Raamatuga töötamise dokumentatsioon.

Sageli kurdetakse, et mälu ja tähelepanu jätvad soovida. Samas aga esitatakse oma «laiduväärt» mälule ja tähelepanule sääraseid nõudeid, mida ka kõige suurepärasem mälu ja tähelepanu ei suudaks rahuldada. Mälu pidi omandama «läbivuristatud» raamatute materjalist tähtsamad andmed sellal, kui teksti mehhaanilise lugemise tagajärjel täiesti omapead jäetud tähelepanu tegi eksirännakuid mingis muus «võluvate kujutluste» ringis. Niisuguse kahepalge-

lisuse vastu tuleb pidada tõsist võitlust. Selle võitluse kõige põhjalikumalt läbiproovitud relvaks on töös raamatuga järgmise dokumentatsiooni vormistamine.

a) Koostage plaani võetud ja loetavate raamatute kohta bibliograafilised kaardid, nagu need on tarvitusel raamatukogudes. Märkige kaardile autori nimi, teose tiitel, ilmumiskoht ja aasta. Kui teos pakkus teile materjali teid huvitava probleemi kohta, mis pealkirjast ei selgu, varustage see kaart vastava märgusõnaga. Selles töös jätate meelde autori nime, teose pealkirja ja probleemi. Hiljem võite ütelda, et seda ja seda probleemi on käsitletud need ja need autorid. Isikut, kes teatava probleemi alal osutab sääraseid teadmisi, ei saa enam pidada võhikuks. Ärge unustage, et nimede ja pealkirjade mälu toetub eeskätt kirjutamisel omandatud kirjapildile.

b) Raamatuga süstemaatilise töötamise peamiseks dokumendiks on sedel-väljakirjutus, milleks kasutatakse kindlas suuruses (soovitav paberileht formaadis 20×30 cm pooleks keeratult, s. o. 10×15 cm) paremast kirjutuspaberist lehti. Sedelile kirjutatakse ainult ühele küljele. Sedel-väljakirjutus varustatakse lühida märgusõnaga ülal paremal serval, millest selgub küsimus, kuhu andmed kuuluvad. Sedeli alumisele servale, joone alla märgitakse täpselt allikas — teos ühes autori ja pealkirjaga. Need andmed kantakse igale sedelile. Võib kasutada ka lühendit, viidates bibliograafilisele kaardile (vt. p. «a»).

Nii tekivad kartoteegid, mis on raamatuga töötamise kõrgema vormi tulemus. Süstemaatiliselt kogutud materjale võib hiljem ära kasutada ja ümber paigutada igas järjekorras vastavalt kasutamise eesmärgile (koostatav artikkel, referaat, dissertatsioon jne.).

Teoste läbitöötamisel tekib lugejal ka oma mõtteid ja probleeme. Ärge üleliiga usaldage oma mälu, kandke ka need kas vastava sedeli servale või koostage uus sedel, varustades ka see märgusõnaga. Üldse tuleb oma originaalseid mõtteid teatavate probleemide suhtes sedelitele jäädvustada. Teisiti ei saa neid mõtteid arendada ega süvendada.

Sedel-väljakirjutused tuleb algul, kui neid ei ole palju, säilitada ümbrikes. Varsti aga tuleb nende hoidmiseks muretseda spetsiaalne kast. Kasti kogutavad sedelid varustatagu eriliste vahekaartidega, millele on kantud üldised märgusõnad materjali kiireks leidmiseks.

Raamatuga töötaja, kes süstemaatiliselt täidab bibliograafilisi kaarte ja teeb sedel-väljakirjutusi, kogub aja jooksul tuhandeid kaarte, mis on vastavalt aladele ja küsimustele klassifitseeritud. Niisugused kartoteegid, mida pidevalt vaadatakse üle ja täiendatakse uute materjalidega, kergendavad ja kasvatavad mälu ning tähelepanu, aidates kaasa süstemaatilisele teadmiste omandamisele. Ärge unustage, et tõelised teadmised on ainult need teadmised, mida pidevalt täiendatakse.

c) Kolmandaks dokumendiks töös raamatuga on konspekt. See koostatakse tavaliselt vihikusse, mille kaanele märgitakse samad andmed, mis bibliograafilisele kaardile (p. «a»). Konspekti fikseeritakse andmed kohati kokkuvõtlikul kujul, kohati autori sõnadega. Loetava konspekterimine on parimaid ja levinumaid raamatuga töötamise vorme. Hoolimata sellest, et sisu konspektiivse väljendamisega kaasub teatav pealiskaudsus, aktiveerib konspekterimine lugemist, distsiplineerib tähelepanu, tõstes töö kvaliteeti ja võimaldades lugejal edasi anda teose peamõtteid

iseseisvalt. Iseseisev mõtete väljendamine on aga nende tõelise omandamise esimene tunnus ja tingimus.

Põhjalik on töö raamatuga siis, kui konspektiga seostatakse teose retsensioon, mis võib olla ka iseseisvaks tööliigiks. Selles annavad meile suurepärasest eeskuju marksismi-leninismi klassikud, kes teoste uurimisel väljendasid sügavat kriitilist suhtumist. Marxi ja Engelsi konspektides leidub tohutul hulgal sügava kriitika läbitöötatud fatke. Marx konspekteeeris ka neid teoseid, mis leidsid tema enda isiklikus raamatukogus. Konspekteeerimine oli talle uuritavasse küsimusse tungimise tähtsamaid võtteid. Näiteks täitis Marx a. 1843—1847 tihedas kirjas 24 vihikut poliitökonoomia alal, konspekteeerides 70 autori teosed.

Kui teoste uurimisel ja korduval õppimisel järjekindlalt konspekteeerida, siis pole varsti enam põhjust kurta oma «halva» mälu ja «hajuva» tähelepanu pärast. Hea mälu ja organiseeritud tähelepanu on suurel määral süstemaatilise töö ja materjalide otstarbekohase klassifitseerimise saadus.

4. Meie eeskujud töös raamatuga.

Töötamiseks raamatuga pakuvad kõige suurepärasemaid eeskujusid marksismi-leninismi klassikud. Marxi eeskuju juhtis meie tähelepanu teoste konspekteeerimisele kui vältimatule tööliigile, mis peab kaasnema iga aine õppimisega-omandamisega, sest sellel on tohutu suur tähelepanu organiseeriv jõud. Selleks et otstarbekohase ja eeskujuliku konspekteeerimisviisiga tegelikult tutvuda, tuleb uurida V. I. Lenini «Filosoofilisi vihikuid». N. K. Krupskaja ütleb: ««Filosoofilised vihikud» näitavad Lenini kogu mõtlemisprotsessi Hegeli põhiliste teoste läbitöötamisel. Nad näitavad, kuidas Lenin rakendas Hegeli uurimisel dialektilise materialismi meetodit, kui sügavalt ta teostas selle uurimuse Marxi väidete sügava tundmaõppimisega, oskusega muuta marksism tegevuse juhiseks kõige erinevama tingimustes.» Lenin õpetab meile kõige täiuslikumat omandamise meetodit, kuna ta ise valdas seda peensusteni. «Väljakirjutused, konspektid, lühikesed märkused, autori peamõtete allakriipsutamine, nende võrdlemine, lühenduste viisid aja kokkuvõtte mõttes — kõik see näitab, kuidas on vaja töötada» (Krupskaja).

* * *

Käesolevas kirjutuses on püütud töös raamatuga juhtida tähelepanu eeskätt selle töö tehnilisele küljele, mida paljud on seni alahinnanud. Nagu ülaltoodust selgub, võib kindlasti rõhutada, et kui omandada eesrindlikud raamatuga töötamise võtted ja rakendada neid tegelikku töösse, paraneb üldiselt ainete iseseisva omandamise ja teaduslike tööde, referaatide, artiklite jms. tase. Õpetagem ja juurutagem raamatuga töötamise meetodeid eriti kõrgemates koolides.

A. Pärl,

TRÜ õppemetoodilise komisjoni üliõpilaste iseseisva töö sektori juhataja

LOENGUTE KONSPEKTEERIMISEST.

Ülikoolis on õppetöö põhivormiks loeng. Muud õppetöö vormid, nagu praktilised tööd, seminarid, konsultatsioonid, iseseisev töötamine kirjanduse najal, õppe- ja tootmispraktika jms. tuginevad põhiliselt nendele süstemaatilistele teadmistele, mis omandatakse loengutel. Sellepärast on endastmõistetav, et Sina, kes Sa oled ülikooli tulnud selleks, et siin väärtuslikke teadmisi omandada, käid hoolega loengutel ega jäta ühtegi neist vahele. Vahelejätud loeng on nagu koht raamatus, kust mõned lehed on välja rebitud — raamat kaotab selle tagajärjel suure osa oma väärtusest.

Auditooriumi sisenedes ära poe viimasesse pimedasse nurka, nagu armastavad teha mõned vanemate kursuste üliõpilased — Sul ei ole ju ometi põhjust teaduse eest põgeneda ega teiste selja taha varju pügeda. Julgelt esimestesse pinkidesse istudes on Sul parem kuulata ja tahvlile kirjutatud näha.

Loengute kuulamine täidab oma üiesande täiel määral ainult siis, kui Sa loengul kuulnud põhifaktid lühidalt üles märgid, s. t. loengut konspekterid. Muidu ununeb loengul kuuldu õige pea ja loengul veedetud aeg osutub eaproduktiivselt kasutatuks. Lootus, et küllap eksamile valmistudes saad kasutada sõbra konspekti, osutub enamasti asjatuks, sest sõber vajab sel ajal oma konspekti ise. Pealegi on võõrast konspektist väga raske aru saada.

Ei ole otstarbekohane loengut sõna-sõnalt järele kirjutada, isegi siis mitte, kui Sa oskaksid stenograafiat. Püüdes iga sõna järele kirjutada koondub Su tähelepanu paratamatult sellele mehhaanilisele tööle, mis takistab kaasamõtlemist, loengu aktiivset jälgimist, kuuldu iseseisvat läbimõtlemist. Seejuures jääb loengus sageli mõningaid kohti vahele, Sa satud segadusse ja kaotad lektori mõttekäigu. Nii ei omanda Sa loengu plaani ja konspektki tuleb korratu, raskesti loetav. Mõned üliõpilased kirjutavad niisugused konspektid kodus ümber, mis suurendab tohutult nende vaeva.

Õige konspekteerimine pole kunagi lihtne järelekirjutamine, vaid loominguiline töö. Kuuldut oma sõnadega lühidalt kokku võttes töötad Sa loengus esitatud mõtted teadlikult läbi. Suur osa nendest jääb Sulle juba konspekteerimise protsessis meelde. Pealegi tekib Sul sel puhul oma mõtteid ja küsimusi, mille kohta Sa konsultatsioonil õppejõult täiendavalt seletusi võid küsida.

Loengut konspekterides püüa teraselt jälgida loengu plaani. Igal loengul on oma kindel teema, mis jaguneb alateemadeks ja küsimusteks. Enamasti teatab lektor teema ja peamised alateemad loengu algul või kirjutab tahvlile — siis on Sul kerge loengut jälgida. Kui lektor seda aga ei tee, siis pead Sa püüdma loengu käigus seda ise taibata ja ise sõnastama pealkirjad ning alapealkirjad. Loengu üksikud osad püüa selliste pealkirjade abil üksteisest lahuseks hoida. Loengu liigendamine pea- ja alajaotusteks tähendab juba loengu esialgset analüüsimist ja loengu struktuuri mõistmist. Pealkirjad on soovitatav kirjutada kas konspekti äärel või eraldi reale, neid pärast loengut kodus värvilise pliiatsiga alla kriipsutatades. See muudab konspekti ülevaatlikumaks ja võimaldab kerge vaevaga leida seda, mida kunagi kord on vaja.

Definiitsioonid, järeldused, üldistused, valemid, nimed, arvud ja daatumid tuleb täpselt üles märkida. Harilikult lektor rõhutab neid

eriti, mõnikord ka kordab. Kui taseda ei tee, võid lähemal konsultatsioonil paluda neid korrata. Niisamuti märgi täpselt üles tähtsamad ja lühemad tsitaadid, eriti niisugused, milliseid Sul võimalik poleks algallikate puudumisel pärast üles otsida. Pikemate tsitaatide puhul märgi üles teos ja lehekülg, kust see on võetud, siis võid selle pärast kodus või raamatukogus välja kirjutada.

Näiteid ja mitmesugust lisamaterjali, mida lektor esitab ainult selleks, et peateesi arusaadavamaks muuta, seda illustreerida, võid oma sõnadega lühidalt kokku võtta või ka konspekterimata jätta, kui see ei kahjusta loengu terviklikkust.

Eriti tähtsad mõtted, mida lektor nii või teisiti rõhutab, on soovitatav mitmesuguste allakriipsutuste teel või tingmärkidega konspekti äärtele (laineline vertikaaljoon, NB jms.) välja tõsta. Definiitsioone, tähtsamaid tsitaate jms. võib kirjutada ka taandreaaga, mis need muu teksti hulgast välja tõstab.

Sagedamini esinevaid oskussõnu ja termineid on soovitatav tingimata lühendada. Milleks kirjutada alati välja «marksism-leninism», kui selle asemel võib kirjutada «m-l», «dialektilise materialismi» asemel «diamat» jne. Kõige parem on, kui Sa vastavalt oma erialale ja kuulatavatele loengutele töötad välja lühendite ja tingmärkide süsteemi, segiminekuete vältimiseks kirjutad selle üles ja kasutad seda järjekindlalt.

Konspekterimiseks võta iga loengukursuse jaoks eraldi kaustik, mille paksus sõltub loengutundide arvust. Ära kasuta liiga õhukesi kaustikuid, ammugi mitte tavalisi koolivihikuid — suurema kursuse puhul koguneb neid liiga palju ja nende alles- ning korrahoid muutub Sulle tülikaks. Täiesti eitavalt tuleb suhtuda lahtistele lehtedele, blokkidesse ja taskuraamatutesse konspekterimisse. Iga leheküljele leheküljele jäta vasakule poole tingimata 2—3 sm laiune äär pealkirjade ja täiendavate märkuste jaoks. Et konspekterimise pind seejuures ei jääks liiga kitsaks, ära kasuta liiga väikesformaadilisi kaustikuid. Soovitan Sul konspekterida ainult ühele, kaustiku parempoolsele leheküljele, siis võid vasakpoolsele märkida lisamaterjali õppekirjandusest — niiviisi saad täielikuma ja usaldatavama allika eksamiteks valmistumiseks.

Konspektid tuleb kodus võimalikult pea pärast loengu kuulamist, kas samal või järgmisel päeval, läbi töötada. Läbitöötamine seisab konspekti jäänud lünkade täiendamises kas mälu järgi või kirjanduse põhjal, pealkirjade ja tähtsamate kohtade allakriipsutamises, põhifaktide meeldeajutamises jne. Uue loengu kuulamine on Sul palju hõlpsam ja viljakam, kui Sa eelmise loengu konspekti enne hoolikalt läbi oled töötanud. Kui lektor mõne probleemi või programmiõigu käsitlemise lõpetab, on soovitatav kogu see osa konspekti järele läbi korrata.

Kui hoolikalt Sa ka konspekteriksid, ometi ära looda, et Sa ainult loengukonspektide najal võiksid omandada sügavaid ja kindlaid teadmisi, ammugi veeli, kui Sa kasutad võõraid konspekte. Et õpitavat ainet tõesti põhjalikult ja teadlikult omandada, selleks tuleb Sul kindlasti kasutada ka õpikuid ja täiendavat kirjandust. Konspekt sisaldab ju ikkagi vaid põhifakte, ütleksime kondikava, mida kirjanduse läbitöötamise teel on vaja tunduvalt täiendada. Kirjanduse läbitöötamine peaks toimuma paralleelselt loengute kuulamisega, nii et Sul kirjandusest saadud teadmised orgaaniliselt liituksid loengul kuulduga.

Kui Sa oma õpingud niiviisi korraldad ja ühtlaselt kogu semestri peale ära jaotad, siis ei jää Sa eksamite eel kunagi «ajahätta» ega tarvitse ülemäärase pingutamisega oma tervist rikkuda. Pealegi püsivad teadmised, mis Sa niiviisi omandad, palju kauemini meeles ja muudavad Sind täiesti haritud nõukogude inimeseks.

A. Elango,

TRU pedagoogika kat. juhataja

JUHENDEID ÜLIÕPILASTELE VIITE- JA TSITEERIMIS-TEHNIKA KOHTA.

I. Üldisi juhendeid. Teaduslike uurimuste kirjanduslikul vormistamisel on nõudeks, et autor täpselt eristaks originaalse mitteoriginaalsest ning näitaks need allikad, mida ta töö teostamisel on kasutanud. Selleks tuleb töös esitatavad mitteoriginaalsed väited, argumendid ja andmed siduda viidetega neile kirjanduslikele ja muudele allikatele, milles nad varem juba esinevad. Viidetega ei seota neid töös esitatavaid seisukohti ja järeldusi, mis antud teadusalal on üldtunnustatud. Samuti ei seota viidetega ka üldtuntud andmeid ja fakte.

Eeltoodud nõude täitmine hõlbustab töö kasutamist ning põhjalikumat tutvumist selles käsitletavate küsimustega, tõstab selgemini esile töö autori seisukohad ning kasvatab suuremale vastutustundlikkusele ning nõudlikkusele teiste ja oma seisukohtade eristamisel ja esitamisel.

Viitamist võidakse kasutada ka selleks, et suunata töö lugejat võrdlema töös esitatud seisukohti ja andmeid analoogiliste seisukohtade ja andmetega teistes allikates.

Viitamise üks põhilisi nõudeid on, et viidata tuleb teosele, resp. arhiiv- või muudele materjalidele, mida koostatava töö autor ise tegelikult on kasutanud.

Viide peab näitama kasutatud allikat ja võimaldama raskusteta leida allikat ning neid osi ja kohti temas, mida koostatavas töös esitatakse. Seepärast peab viide olema täpne ja selge.

Töös esitatavad mitteoriginaalsed väited, argumendid ja andmed tuuakse kas refereeringuna või — harvemini — tsitaadina.

Tsitaat on sõna-sõnaline väljavõte kasutatavast kirjanduslikust teosest või allikmaterjalist. Sellise väljavõtte algust ja lõppu tuleb tingimata tähistada jutumärkidega. Tsitaat peab täpselt säilitama ja edasi andma teose autori mõtte. Ta ei tohi endast kujutada autori mõtet muutvat väljalõiget kontekstist. Tsiteeritavast tekstiosast võidakse küll see, mis antud seoses on ebaoluline, välja jätta, kuid ainult siis, kui tsitaadiga esitatav mõte seeläbi vähimalgi määral ei moondu või veel täpsemalt ja selgemini esile tuuakse.

Eelnevast tuleneb rida nõudeid tsitaatide esitamise vormi kohta, milledest siinkohal märgime praktiliselt tähtsamaid.

Kui tsitaat algab lause algusega, siis tuleb ta esitada nii, et säiliks suur algustäht. Näiteks:

Fr. Engels kirjutab: «Tahtevabadus ei tähenda seega midagi muud kui võimet asjatundlikult otsuseid teha.»

Seevastu tsitaati, mis algab lause keskelt, tuleb alustada väikese tähega. Näiteks:

Vaadeldes vabadust ajaloolise arenemise paratamatu produktina, näitab Fr. Engels, et «iga edusamm kultuuri alal oli samm vabaduse poole».

Väljajätmissi tsiteeritava lause (resp. lauseosa) keskelt või lõpust tuleb märkida kolme punktiga. Näiteid:

«Tahtevabadus,» ütleb Fr. Engels, «ei tähenda... midagi muud kui võimet asjatundlikult otsuseid teha.»

Nagu näitab Fr. Engels, «seisab vabadus looduse paratamatuste (Naturnotwendigkeiten) tunnetamisele rajatud valitsemises meie endi ja välislooduse üle...»

Tsitaadis tuleb edasi anda — niivõrd kui see käsitsi või masinakirjas on võimalik — ka esitatavas tekstiosas leiduvad sõrendused ja kõrvalekaldumised teksti kirjaliigist (näiteks antiikva-kirjas esinevad kursiivid) ning kirjatugevusest. Käsikirjas märgitakse sõrendust katkendliku joonega sõrendatava sõna all, kursiivi — lainelise joonega, nn. rasvkirja — kahe joonega, poolrasvkirja — ühe joonega. Kui koostatava töö autor teeb tsitaadis omapoolseid sõrendusi, siis tuleb tal lisada vastav märkus koos oma initsiaalidega: «minu sõrendus — N. N.» Selline märkus lisatakse kas vahetult tsitaadile (seejuures nagu kõik autoripoolsed märkused tsiteerimisel ja viitamisel — nurksulgudesse) või joonealuse märkusena (ilma sulgudeta).

Lubamatu on tsitaatidega liialdamine. Vajadus kasutada tsitaate esineb iseseisvas uurimistöös harva: siis, kui väärti mõistmiste ja kaheldavuste vältimiseks on tarvis võimalikult täpselt edasi anda mõnd eriti olulist, määrava tähendusega mõtet. Üsna harva erandina on tsiteerimine lubatav ka stiililistel kaalutlustel: kui töös esitatav mõte on kasutatavas teoses väljendatud selguse, ökonoomsuse või ka piltlikkuse poolest eriti õnnestunud sõnastuses.

Refereerimine on teise teose (allika) sisu konspekteriv või kommenteeriv edasiandmine. Tuleb toonitada, et koostatava töö autori enda ja teistest allikatest pärinevate väidete, järelduste jne. eristamine ja seetõttu ka neile teistele allikatele viitamine on nõutav mitte ainult tsiteerimise, vaid ka refereerimise korral. Refereerimist ei tule ära vahetada kasutatava teose teksti mehaanilise või koguni sõnasõnalise, tsitaadist ainult jutumärkide puudumisega erineva ümberkirjutamisega, mis teaduslikus töös on lubamatu. Nii konspekterimisel kui ka kommenteerimisel tuleb refereeritav sisu edasi anda moonutatamatult ja selgesti, seejuures õigesti eristades antud käsitluse seisukohalt oluline mitteolulisest, vajalik mittevajalikust. See eeldab refereeritava teose sisu omandamist, s. o. täielikku ja täpset mõistmist, milleks on tarvilik teose tähelepanelik, tema sisu analüüsiv lugemine (teesi argumentidest, eeldust järeldustest ning nende faktilisest ja illustreerivast materjalist eristamine koos sisu loogilise analüüsiga).

Marxismi-leninismi klassikute teoste tsitaate koostatava töö keelde omapoolselt ei tõlgita, vaid kasutatakse NLKP KK Marxi—Engelsi—Lenini—Stalini Instituudi vastavakeelseid ja seejuures kõige uuemaid väljaandeid. Näiteks tsitaatide esitamisel Karl Marxi «Kapitali» I köitest tuleb eestikeelse töö koostamisel kasutada NLKP KK Marxi—Engelsi—Lenini—Stalini Instituudi Filiaali Eestimaa KP Keskkomitee Partei

Ajaloo Instituudi toimetusel 1953. aastal ilmunud eestikeelset tõlget (K. Marx, Kapital, I kd., Tallinn 1953). Kui tööks vajalikku klassikute teost ei ole ülalnimetatud eestikeelses väljaandes, siis tuleb võtta uusim, teadusliku'l täpne väljaanne, enne õppejõuga konsulteerides.

Marksismi-leninismi klassikute tööde väljaanded, mida kasutatakse refereerimise kujul, peavad vastama samadele nõuetele, ainult selle erinevusega, et näiteks eestikeelse töö koostamisel võidakse refereerimiseks kasutada ka ülaltoodud nõuetele vastavat venekeelset väljaannet.

Tuleb silmas pidada, et marksismi-leninismi klassikute teoste viitamisel kasutatakse mitmesugustest viitamisviisidest ainult joonealuse viite allpool kirjeldatud teatud vorme.

Muude teoste ja allikmaterjalide refereerimisel ja tsiteerimisel tuleb eelistada algupärandeid (originaale) tõlkeile ja trükis avaldatud refereeringuile. Põhimõtteks olgu: tõlget või refereeringut kasutatakse ainult siis, kui originaal ei ole kättesaadav. Täpsuse huvides on soovitatav tsitaadid tuua kasutatud teose (allikmaterjali) keeles, lisades tarbe korral (näiteks võõrkeelsete tsitaatide puhul) juurde tõlke joone all. Tehniliste raskuste korral võidakse talitada ka vastupidiselt: tuua joone all tsitaat kasutatud teose keeles, tekstis aga tsitaadi tõlge. Ühelgi juhul ei tohi piirduda aga üksnes tsitaadi ebatäpse või ebaselge tõlkega. Tsitaadi selline tõlge eitab tsitaati, on vastuolus tsitaadi mõtte ja ülesandega. Seepärast: kui tsitaadi täpne tõlkimine teeb raskusi ja tema esitamine kasutatud teose keeles pole tehnilistel põhjustel võimalik, siis on õigem tsitaadi halva tõlke asemel kasutada selle sisu korrektset refereerimist.

Autori nimi tuleb niihästi tekstis kui ka joone all tuua sõrendatult, kuid ainult siis, kui see esitatakse koos autori töö tiitliga või tööle viitamisega.

Textis esitatavate teoste ja muude allikmaterjalide pealkirjad, kui need pole suurtähtedest moodustatud sõnalühendid, tuleb asetada jutumärkidesse või tuua nad eri kirjaliigis (näit. kursiivis).

Viitamisel kasutatavaist lühendeist ja nende moodustamisest kõneldakse alamal, peamiselt joonealuse viite esimese tüübi kirjeldamisel. Siinkohal toome rea eesti keeles üldiseit tarvitatavat lühendeid, mida kasutatakse ka viitamisel: jj. (=ja järgmine, ja järgmised), jm. (=ja mujal), jt. (=ja teised), jpt. (=ja paljud teised), kd. (=köide), lk. (=lehekülg), nr. (=number), p. (=punkt), ptk. (=peatükk), tr. (=trükk), vg. (=veerg), vrd. (=võrdle), vt. (=vaata).

Kui viidatav teos erineb koostatavast tööst keele poolest, siis viites tarvitatavad sõnad või nende lühendid, mis ei ole viidatava teose tiitellehe elementideks (näiteks lk., jj., jpt., jm., vrd.), tuuakse koostatava töö keeles. Eestikeelsetes töodes on pruugiks märkida niisugusel juhul viites ka köidet ja vihikut eesti keeles (näit. III köide, III kd., I vihik). Kuid see ei ole soovitatav nii seepärast, et «köide» (tome, tomo, volume, Band, Hälfte jne.) ja «vihik» (fascicule, fascicolo, part, Heft, Lieferung jne.) on tiitellehe elementiks, kui ka seepärast, et võõrkeeltes märgitakse köidet ja vihikut mitmeti (näit. saksa keeles köidet sõnadega Band, Buch, Hälfte, Teil, kusjuures viimaseid neist tarvitatakse ka ühe ja sama köite alaosade tähistamiseks), mistõttu tõlge võib osutada ebatäpseks.

Üldiselt on kasutatavad kaks viitamisviisi: joonealune

viide ja viitamine töö lõppu paigutatud kasutatud (viidatud) kirjanduse nimestikule.

Neist on esimene kasutatav peamiselt humanitaarteaduslikes, teine peamiselt loodusteaduslikes töödes.

Kui töö koostatakse avaldamiseks perioodilises väljaandes, tuleb juhinduda väljaande toimetuse poolt seatavaist nõudeist viitamise kohta. Selleks on soovitav tutvuda vastavas perioodilises väljaandes kasutatava viitamisviisiga. Paljude väljaannete toimetused avaldavad sellekohased nõuded trükitult toimetuse teadaandena perioodikas endas.

Marksismi-leninismi klassikute töödele viitamisel kasutatakse ainult joonealuse viite kaht esimest alamal kirjeldatud tüüpi.

II. Joonealune viide. Joonealuse viite spetsiifika seisneb selles, et tekstis (trükistes *petit* või pärlkirjas) märgitud arv juhatab sama lehekülje joone all asuva ja sama arvuga tähistatud viite juurde. Teinekord kasutatakse joonealuste viidete paigutamist teksti järele töö lõppu selle eri osana. See moodus pakub küll mõningaid tehnilisi hõlbustusi, näit. masinal ümberkirjutamisel, kuid raskendab töö kasutamist, mistõttu see pole eriti soovitav. Kui tsitaadile järgneb vahetult kirjavahemärk, siis asetatakse viitenumber kas kirjavahemärgi järele või selle ette, tsitaadi jutumärkide järele. Näiteks: «kirjavahemärgi järele».¹ Või: «tsitaadi jutumärkide järele»¹. Missugune neist viisidest ka valitakse, valitud tuleb rakendada kõrvalekaldumatult kogu töö ulatuses. Refereeringute puhul märgitakse viitenumber kas refereeriva tekstiosa (lause või lauseosa) lõppu või autori nime järele. Viiteid võidakse nummerdada kas kogu tööd läbiva pideva numeratsiooniga (mis on paratamatu siis, kui viited paigutatakse töö lõppu) või ka nii, et igal leheküljel, kus viited esinevad, on oma viidete numeratsioon.

Joonealuse viite tüüpe on mitmeid. Vaatleme neist alamal kolme peamist.

A. Esimese tüübi spetsiifika seisneb selles, et esmakordsel viitamisel mingile teosele tuuakse joonealuses viites teose kohta kõik nõutavad bibliograafilised andmed järgmiselt: 1) teose autori nimi, koma, 2) teose pealkiri, koma, 3) ilmumise koht, 4) ilmumise aasta, koma, lehekülj ja vajaduse korral — leheküljest komaga eraldatult — ka veerg.

Teose autori nimi märgitakse joonealuses viites täpselt nii, nagu see esineb teose tiitellehel. Ei ole lubatud tiitellehel toodud initsiaale ära jätta või neid asendada väljakirjutatud nimedega või viimaste lühenditega või perekonnanime ette trükitud initsiaale paigutada perekonnanime järele. Küll tuleb ära jätta autori tiitlid. Mõistagi ei ole lubatud ka autori perekonnanime lühendamine või milline tahes muutmine. Kui teose tiitellehel on trükitud autori eesnimi või -nimed, näiteks Friedrich Reinhold Kreutzwald, siis esmakordsel viitamisel sellele teosele ei ole lubatud neid lühendada või asendada initsiaalidega või neid ära jätta. Küll asendatagu nad järgnevatel viitamistel initsiaalidega. *Mutatis mutandis* kehtib öeldu ka siis, kui autori eesnimi (-nimed) on tiitellehel toodud lühendatult.

Kui kasutatav töö on avaldatud koguteoses, siis esmakordsel viitamisel märgitakse joonealuses viites 1) töö autori nimi, koma,

2) töö (artikli) pealkiri, koma, 3) koguteose nimetus (jutumärkidesse asetatult), koma, ilmumise koht ja aeg, koma, leheküljed, (koma, veerg). Näiteks:

П. М. Костров, Техника живописи и консервация росписей древнего Пянджикента, «Живопись древнего Пянджикента», Москва 1954, lk. 159—197.

Kui postuumsete väljaannete tiitelhel on trükitud väljaande toimetaja nimi, siis leidub see tavaliselt pärast pealkirja. Nõnda tuleb see siis esmakordselt viitamisel paigutada ka joonealuses viites. Näiteks: I. P a v l o v, Valitud teosed, toimetanud H. Koštojants, Tallinn 1955, lk. 192.

Esmakordsel viitamisel kollektiivsele tööle, mille tiitelhel esineb toimetaja (üldtoimetaja) nimi, märgitakse viimane pärast teose pealkirja. Näiteks:

Aianduse käsiraamat, toimefanud A. Siimon, Tallinn 1955, lk. 19, 21.

Esmakordsel viitamisel tuleb viidatava teose pealkiri joonealuses viites märkida täielikul kujul. Näiteks:

F. Thomas Campanella, Civitas Solis poetica Idea Reipublicae Philosophicae, Ultraiecti 1643.

Teose täieliku pealkirja asemel võidakse piirduda pealkirja algosaga või ära jätta alapealkiri (alapealkirjad),

1) kui viidatakse üldtuntud teostele;

Näiteks: K. M a r x, Kapital, I kd., Tallinn 1953 (täielik pealkiri: Kapital. Poliitilise ökonomia kriitika.);

2) kui täielik pealkiri on ebatavaliselt pikk.

Näiteks M. M a r a t' tööle Plan de Législation criminelle, Paris 1790, viitamisel jäetakse ära ca 360 täheruumi hõlmav alapealkiri.

Seevastu tööle lisatavas kasutatud kirjanduse nimestikus on soovitatav tuua teoste pikemadki pealkirjad võimalikult täielikult, samuti ka nende lühemad alapealkirjad.

Näiteks: R i i k o j a, H., Eesti NSV kalad, Abiraamat kalade määramiseks ja tundmaõppimiseks, Tallinn—Tartu 1950.

Viidatava teose pealkiri tuleb anda tegelikult kasutatud väljaande keeles: kui selleks on originaal, siis tuleb pealkiri (ja ka ilmumise koht) anda originaali keeles, kui selleks on tõlge, siis tõlke keeles (tuues sel juhul võimaluse korral pealkirja ja ilmumiskoha ka originaalis).

Kui viidatav teos on ilmunud mitmes köites, siis märgitakse nii esmakordsel kui järgnevatel viitamistel joone all ka köite number, välja arvatud juhud, kus kasutatakse lühendeid «viidatud teos» ja «sealsamas». Näiteks:

K. M a r x, Kapital, I kd., Tallinn 1953, lk. 159 (järgnevatel viitamistel, peale juhtude, kus kasutatakse lühendeid «viidatud teos» ja «sealsamas»: K. M a r x, Kapital, I kd., lk. 60).

Kui viidatav teos on ilmunud mitmes väljaandes (trükis), siis tuleb esmakordsel viitamisel märkida joonealusesse viitese ka väljaande number. Järgnevatel viitamistel jäetakse see ära, välja arvatud juhud, kus ühest ja samast teosest kasutatakse mitut väljaannet. Näiteks:

V. J. A n o h h i n, Autode ehitus, II tr., Tallinn 1953, lk. 9. Kui koostatavas töös kasutatakse ka V. J. A n o h h i n i samanimelise töö esimest trükki, siis tuleb järgmistel viitamistel (peale juhtude, kus kasutatakse lühendit «sealsamas») lühendada järgmiselt: V. J.

Anohhin, II tr., lk. 9 (või: V. J. Anohhin, Autode ehitus, II tr., lk. 9).

Marxismi-leninismi klassikute «Teostele» viitamisel tuleb viites (juhul, kui seda ei ole tehtud tekstis) märkida mitte ainult «Teoste» vastav köide, vaid ka kasutatud töö pealkiri. Näiteks:

V. I. Lenin, Materialism ja empiriokrititsism, Teosed, 14. kd., Tallinn 1952, lk. 169—174.

Tuleb silmas pidada, et V. I. Lenini «Teoseid» viidatakse ainult viimase, s. o. 4. väljaande järgi, mille köidete arvu märgitakse erinevalt vanematest väljaannetest araabia, mitte aga rooma numbritega. Öeldu kehtib ka K. Marxi ja F. Engelsi «Teoste» viimase väljaande trükis ilmunud köidete kohta.

Viidatava teose ilmumise koht ja aeg märgitakse joonealusesse viitesse teose tiitellehe sellekohaste andmete järgi. Raamatute ja üldreeglina ka perioodiliste väljaannete ilmumise aeg on näidatud ainult aastaarvuga. Kui tiitellehel peaks puuduma ilmumise koht, resp. aeg, siis võidakse seda joonealuses viites nurksulgudes ära märkida, milleks tavatsetakse kasutada järgmisi lühendeid: i. k. (=ilma kohata), ladina keeles *s. l.* (=sine loco), i. a. (=ilma aastata), ladina keeles *s. a.* (=sine anno), i. k. j. a. (=ilma kohata ja aastata), ladina keeles *s. l. e. a.* (=sine loco et anno). Kui koostatava töö autor on viidatava teose tiitellehel puuduva ilmumise koha, resp. aja tuvastanud mingisugusel teisel teel, siis võib ta need tuua joonealuses viites sellekohases omapoolses nurksulgudesse asetatud märkuses.

Kui peetakse vajalikuks märkida viites ka kirjastus, siis asetatakse kirjastuse nimetus ilmumiskoha ette. Näiteks:

Fr. R. Kreutzwaldi ja A. Schiefneri kirjavahetus 1853—1872, Fr. R. Kreutzwaldi kirjavahetus III, Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn 1953.

Perioodilistes väljaannetes avaldatud töödele viitamisel märgitakse joonealuses viites esiteks töö (artikli) autori nimi ja töö pealkiri, seejärel andmed perioodilise väljaande enda kohta, asetades seejuures mitte töö pealkirja, vaid perioodilise väljaande nimetuse jutumärkidesse. Näiteid:

1) ajakirjade puhul: Paul Ariste, Akadeemik F. J. Wiedemann eesti keele uurijana (1806—1887), «Looming» 1955, nr. 3, lk. 373. Kui ajakirja aastakäiku märgitakse köite arvuga, siis tuleb see joonealuses viites asetada ajakirja nimetuse ja ilmumisaasta vahele;

2) ajalehtede puhul: V. Milk, Talupoja temaatikast P. ja Kr. Raua loomingus, «Edasi» 22. X 1955, nr. 209 (lubatud on ka nii: «Edasi» nr. 209, 22. X 1955);

3) perioodiliste koguteoste puhul: A. Kask, Fr. R. Kreutzwaldi poolt tarvitusele võetud liide -na (-nna) eesti keeles, «Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised», vihik nr. 38, Ajaloo-Keeleteaduskonna Töid, Tallinn 1955, lk. 33.

Lingvistilistes töödes kasutatakse seoses neis vaadeldava kahesuguse materjaliga ka kahesugust viitamis- ja tsiteerimisviisi. Kui refereeritakse või tsiteeritakse eri keeleteadlaste seisukohti ühes või teises küsimuses, siis kasutatakse joonealust viidet; kui esitatakse puhtkeelelist näitematerjali, mis on pärit kas teatavate kirjanikkude teostest või murdearhiivist, siis ei märgita selle mater-

jali päritolu joone all, vaid otsekone vastava keelenäite juures tekstis lühendite varal.

Kehtiva õiguse normatiivaktide käsitlemisel töös viidatakse ametlikele väljaannetele, milleles nad on avaldatud. Näiteks: «Eesti NSV Teataja» 1949, nr. 26, art. 168 (või: «Eesti NSV Teataja» 1949, 26, 168).

Kui paragrahvi number on märgitud juba tekstis, siis joonealuses viites seda ei korrata vastavalt põhimõttele: mis on tekstis, seda joonealuses viites ei märgita. Kui käsitletava akti nimetust tekstis ei ole toodud, siis märgitakse see joonealuses viites eelnevalt ametliku väljaande nimetusele. Seaduste, seadluste, määruste jne. nimetustes märgitakse kõigepealt akti andnud organi nimetus, seejärel akti väljaandmise kuupäev ja lõpuks akti täielik pealkiri. Näiteks:

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 04. juuni 1947. a. seadlus «Kriminaalvastutuse kohta riigi- ja ühiskonnavara riisumise eest».

Koodeksite täieliku nimetuse asemel kasutatakse ametlikke lühendeid. Ainult koodeksi esmakordsel mainimisel on soovitatav tuua joonealuses viites koodeksi töös kasutatud ametliku väljaande täielik nimetus, avaldamise koht ja aeg. Normatiivaktidele viidatakse paragrahvide (sümbol — «§»), lõigete (lühend «lg.») ja punktide täpsusega.

Koodeksite kommenteeritud väljaannete (kommentaaride) kasutamisel märgitakse joonealuses viites järgnevalt ilmunisaastale mitte lehekülj, vaid koodeksi vastava paragrahvi number, siis selle §-i kohta antud kommentaaride alajaotuse märk (kuni väikseima alajaotuse arvulise või tähestikulise eraldusmärgini). Näiteks: Уголовный кодекс РСФСР, Комментарий, Москва 1946, § 136, § 6, kus «§ 6» tähistab KrK § 136 kommentaaride vastavat alajaotust. Ainult siis, kui kõige väiksem alajaotus ulatub mitmele leheküljele, on soovitatav täpsustada viidet vastava lehekülje arvuga.

Viitamisel kohtute määrustele ja otsustele märgitakse joonealuses viites kohtu nimetus, siis akti nimetus (määrus või otsus) ja lõpuks selle isiku nimi (resp. isikute nimed), kelle asjas määrus või otsus on tehtud. Näiteks:

NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi 24. detsembri 1948. a. määrus Južalise asjas.

Kui viidatav määrus või otsus ei ole trükitud avaldatud, siis tuleb isiku nime asemel märkida initsiaalid. Viitamisel NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi juhendavatele määrustele tuleb esmakordsel viitamisel määruse pealkiri tuua täielikult. Näiteks:

Постановление № 5 Пленума Верховного Суда СССР 28 мая 1954 г. О судебной практике по применению указа Президиума Верховного Совета СССР от 4 июня 1947 г. «Об уголовной ответственности за хищение государственного и общественного имущества».

Korduvatel viitamistel võib kasutada lühendit. Näiteks: Постановление № 5 Пленума Верховного Суда СССР от 28 мая 1954 г.

Riiklike arhiivide fondide kasutamisel peab viites esikohal olema arhiivi nimetus (esmakordsel viitamisel täielikult väljakirjutatuna, hiljem üldkäibiva lühendina), järgnevad fondi nr., fondi nimetus esmakordsel viitamisel), säilitamisühiku nr. Käskirjade osakondade, nii näit. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi Käskirjade Osakonna materjalide kasutamisel on

lubatav fondi nr-i ja säilitamisühiku nr-i asendamine kataloogilise šifriga (näit. EKS Adamson 1:4). Praegu tegutsevate administratiiv-asutuste ja tootmisettevõtete arhiivide kasutamisel piisab viites arhiivi nimetusest.

Viitamisel entsüklopeediale tuuakse joonealuses viites esimesena märksõna (jutumärkidesse asetatult), siis entsüklopeedia nimetus (esmakordsel viitamisel lühendamata kujul ning koos muude tiitellehe andmetega) ja kõide, seejärel lehekülj ja tarbe korral ka veerg. Näide:

«Пушкин», Большая советская энциклопедия, 2-ое изд., 35, lk. 337, vg. 2. Näide lühendamisest korduval viitamisel: «Пушкин», БСЭ, 35, lk. 336.

Ülalkirjeldatud joonealuse viite tüübi puhul on koostatava töö kasutaja huvides soovitav tööle lisada viidatud teoste nimestik. Obligatoorne see aga ei ole. Selle tõttu on kirjeldatud tüüp kasutatav ka töödes, mis kirjutatakse avaldamiseks perioodilistes väljaannetes, sest neis avaldatavatele töödele üldreeglina viidatud teoste loetelu ei lisata. Küll tuleb aga diplom- ja kursusetöodes (nagu dissertatsioonideski) viidatud kirjanduse nimestik tingimata juurde lisada.

Järgnevalt esitame kirjeldatud joonealuse viite lühendamise võimalusi ja viise. Eranditega, mis on näidatud alamal pp. «B» ja «C», on need lühendid kasutatavad ka joonealuse viite kahe teise tüübi puhul.

1) Teistkordsel ja järgnevatel viitamistel ühele ja samale väljaandele asendatakse joonealuses viites teose pealkiri (kui töö on avaldatud perioodilises väljaandes, siis ka viimase nimetus), ilmumiskoht ja ilmumisaasta väljendiga «viidatud teos» või «osundatud teos» või ladinakeelse lühendiga *op. cit.* (= *opus citatum*). Näide: F. Th. C a m p a n e l l a, *op. cit.*, lk. 10; P. A r i s t e, osundatud teos, lk. 372.

2) Viitamisel ühe ja sama autori mitmele tööle lühendatakse joonealuses viites nende pealkirjad.

Näiteks töö koostamisel on viidatud ühe ja sama autori kahele tööle: Б. С. Н и к и ф о р о в, Борьба с мошенническими посягательствами на социалистическую и личную собственность по советскому уголовному праву, Москва 1952, lk. 39 ja Б. С. Н и к и ф о р о в, Уголовно-правовая охрана личной собственности в СССР, Москва 1954, lk. 31.

Neile taas viitamise korral kujundatakse lühendid: Б. С. Н и к и ф о р о в, Борьба (või Борьба с мошенническими посягательствами või Борьба с мошенн. посягат.), lk. 145; Б. С. Н и к и ф о р о в, Уголовно-правовая охрана (või Уголовно-пр. охрана), lk. 154.

Kui lühendi moodustavad pealkirja esimesed sõnad, nagu toodud näiteis, siis võib (obligatoorne see ei ole) pealkirja katkemist tähistada punktiiriga (näiteks Уголовно-пр. охрана..., lk. 154). Iseendast juba lühikesi pealkirju ei lühendata, vaid need tuuakse ka korduval viitamisel täielikul kujul, ära jättes muidugi ilmumiskoha ja ilmumisaasta andmed.

Ülalöeldu on rakendatav ka perioodilistes väljaannetes ja koguteostes avaldatud töödele viitamisel, kusjuures jäetakse ära ka andmed perioodilise väljaande, resp. koguteose kohta. Sel juhul on võimalik aga ka teistsugune lühendamise viis — töö pealkirja ärajätmine ja perioodilise väljaande või koguteose kohta käivate andmete säilitamine. Näiteks:

P a u l A r i s t e, Akadeemik F. J. Wiedemann eesti keele uurijana

(1805—1887), «Looming» 1955, nr. 3, lk. 377, lühend: P. A r i s t e, «Looming» 1952, nr. 3, lk. 375. Lühendada võidakse ka perioodilise väljaande või koguteose nimetust.

3) Perioodiliste väljaannete nimetuste, harvemini teoste pealkirjade lühendamiseks kasutatakse peale tavaliste sõnalühendite (näit. Arch. Zeit. pro Archäologische Zeitung, Mon. Institut. pro Monumenti inediti publicati dell' Instituto di corrispondenza archeologica) ka suurtähtedest koosnevaid üldtarvitatavaid, sealhulgas ametlikke sõnalühendeid. Näiteid: ИАН pro Известия Академии Наук СССР, TRÜ Toimetised pro Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised; ENSV Teataja pro Eesti NSV Teataja; TsK pro Tsviilkoodeks; BSOS pro Bulletin of the Society of Oriental Studies of University of London jmt.

Teoste pealkirjades ja perioodiliste väljaannete nimetustes esinevate asutuste ja organisatsioonide nimede lühendamisel tuleb kasutada nende ametlikke lühendeid. Perioodiliste väljaannete nimetuste lühendamisel tuleb rakendada bibliograafilistes teatmeteostes näidatud või erialases kirjanduses käibivaid lühendeid.

P. 3 all iseloomustatud sõnalühendite tähendus tuleb avada kas joonealuses viites lühendatud nimetuse või pealkirja järel nurksulgudes, näiteks TsK [= Tsviilkoodeks] või töö vastavas lisis (pealkirjaga «Lühendid»).

Eri lühendite liigi moodustavad spetsiaalselt viitamist teenivad lühendid, milledest siinkohal vaatleme järgmisi.

1) Lühend «viidatud teos» ehk «osundatud teos», ladinakeelse lühendina *op. cit.* (= *opus citatum*) on kasutatav üldreeglina vaid seoses autori (tekstis või joonealuses viites endas esitatava) nimega ja üksnes siis, kui varemini on töös viidatud vaid ühele selle autori tööle (vt. eespool p. 1).

2) Varemini joonealuses viites juba nimetatud autori tähistamiseks kasutatakse sõna «seesama» või ladinakeelset lühendit *id.* (= *idem*). See lühend on kasutatav ainult siis, kui viide, milles juba esineb «seesama» autor, ei ole eraldatud viitega mõnele teosele, mis sellele autorile ei kuulu. Seega järgmiselt:

a) ühe ja sama joonealuse viite piirides: Б. С. Никифоров, Борьба, lk. 123; seesama (või *id.*), Уголовно-пр. охрана, lk. 28 nota 2 (= viide 2);

b) eri viiteis: ¹ Б. С. Никифоров, Борьба, lk. 128.

² Seesama, Уголовно-пр. охрана, lk. 24.

3) Sama teose sama lehekülje märkimiseks kasutatakse sõna «sealsamas» või ladinakeelset lühendit *ib.* või *ibid.* (= *ibidem*). See lühend on kasutatav printsiibis samal tingimusel, millel eelminegi: kui viide, milles juba esineb selle teose see lehekülg, mis on mõeldud sõnaga «sealsamas», ei ole eraldatud viitega sama teose mõnele teisele leheküljele või mõnele teisele teosele.

4) Lühendite i. k. (*s. l.*) ja i. a. (*s. a.*) kohta vt. eespool.

Igasuguste lühendite puhul täidetagu nõuet, et kord kasutusele võetud lühendivormist tuleb kõrvalekalduvatult kinni pidada (näit. kui «osund. teos», siis kõikjal nii, mitte aga kord «osund. teos», siis «osundatud teos», või «viidatud teos» ja sekka näiteks *op. cit.*), eriti oluline on selle nõude täitmine nimetuste ja pealkirjade lühendite suhtes.

B. Joonealuse viite teise tüübi peamine, seda eespool vaadeldust eristav spetsiifika seisneb selles, et juba esmakordsel viitamisel kasutatakse joone all viite lühendamist. Järelikult: see joonealuse viite

tüüp ei toetu oma lühenditega esmakordsele viitele kui kõiki vajalikke bibliograafilisi andmeid sisaldavale, vaid vahetult kirjanduse nimestikule, mis selle tüübi juures on alati vajalik, ja lühendite tähendust avavale lisale — lühendite loetelule. Kui ühelt ja samalt autorilt kasutatakse töös vaid üht teost, siis sellele teosele viitamisel, samuti ühe ja sama autori mitmest teosst esimesele viitamisel võidakse kirjeldatava tüübi juures kasutada joonealuses viites ainult teose autori nime ja teose lehekülje, resp. köite ja väljaande (trüki) märkimist. Näiteks: P. Ariste, lk. 371. Mõistagi, et niisuguse lühendamise viisi rakendamisel pole ühele ja samale teosele korduval viitamisel kasutatav lühend «viidatud teos» (küll aga lühendid seesama, sealsama) ja selline lühend ise tuleb avada tööle lisatavas lühendite loetelus. Kui järgnevalt viidatakse sama autori teisele või teistele teostele, siis neile tuleb kujundada pealkirja (või perioodilise väljaande, resp. koguteose nimetuse) lühend.

C. Joonealuse viite kolmas tüüp seisneb järgmises. Viide on lühendatud juba esmakordsel viitamisel. Kui ühe ja sama autori teostest viidatakse kogu koostatava töö ulatuses ainult ühele (olgugi korduvalt), siis joonealuses viites märgitakse vaid autori nimi koos lehekülje arvuga. Näiteks A. Kask, lk. 36.

Kui viidatakse ühe ja sama autori mitmele tööle, siis märgitakse joonealusesse viitese: P. Ariste (1), lk. 374 või P. Ariste (2), lk. 698. Kui viidatav teos on mitmeköiteline, siis märgitakse eelnevalt leheküljele ja sellest komaga eraldatult köite arv. Näiteks: A. Kask (1), II, lk. 275. Sulgudes toodud arv viitab tööle lisatud kirjanduse nimestikule, milles vastavate arvudega on märgitud ühe ja sama autori viidatud teosed. Näiteks:

(1) Ariste, P., (järgneb esimese teose pealkiri jm.).

(2) Ariste, P., (järgneb teise teose pealkiri jm.).

See joonealuse viite tüüp eeldab viidatud teoste ja allikmaterjalide loetelu töös, kuid ka ainult seda. Kõigi viitamisel kasutatavate lühendite tähenduse avab siin kirjanduse ja muude materjalide loetelu ise. Rohkete viidetega töö lugejale teeb see tüüp kirjandusliku aparatuuri kasutamise raskepäraseks. Seda ei suuda kuigivõrd vähendada ka viidete paigutamine kogumikuna töö lõppu (eelnevalt kirjanduse loetelule).

Viitamisel koostatava töö enda lehekülgedele märgitakse joonealuse viitena lehekülje lühend ja vastava lehekülje ja veeru arv, näiteks: Lk. 10, või ka: Vt. eespool lk. 10, või: Vt. alamal lk. 25.

Joonealuse viite eespoolvaadeldud tüüpidest hõlbustab töö lugemist ja temas käsitletavate küsimustega põhjalikumat tutvumist esimene, mistõttu töö kasutaja seisukohalt on see vastuvõetavam kui teised kaks joonealuse viite tüüpi. Esimese tüübi paremuseks on ka see, et tema kasutamine ei ole lahutamatus seoses viidatud kirjanduse nimestikuga ja ka lühendite eri loeteluga töös. Kuid millist ülalkirjeldatud kolmest tüübist ka kasutatakse, nõutav on, et kord valitud tüüpi rakendatakse ainsana kogu töö ulatuses.

Joonealuse viite kasutamisel tööle (tavaliselt selle lõppu) lisatav viidatud kirjanduse nimestik peab vastama üldjoontes järgmistele tingimustele.

Viidatud teoste nimestik peab sisaldama kõik viidatud teosed ja allikmaterjalid ning võib sisaldada ainult neid.

Iga teose kohta tuleb esitada andmed ulatuses ja tingimustes, mis kehtivad esmakordsel viitamisel joonealuse viite esimese tüübi raken-

damisel, kuid ühe erandiga: autori initialsid, resp. väljakirjutatud eesnimi (eesnimed) või selle lühend paigutatakse perekonnanime järele. Näiteks:

A r i s t e, P a u l, Akadeemik F. J. Wiedemann eesti keele uurijana (1805—1887), «Looming» 1955, nr. 3, lk. 370, kus arv «370» tähistab lehekülge, millega algab nimetatud artikkel.

Viidatud kirjanduse nimestiku algusse paigutatakse marksism-leninismi klassikute tööd järgmiselt järjestatuna: M a r x, K., E n g e l s, F. r., M a r x, K. ja E n g e l s, F. r., L e n i n, V. I., S t a l i n, J. V.

Järgmise liigi moodustavad erialased teosed, mis järjestatakse alfabeediliselt koostatud töö keele alfabeedi alusel.

Ajaloo-alastes töödes eelneb erialase kirjanduse rühmale algallikate nimestik, õigusteaduse-alastes töödes järgneb erialasele kirjandusele normatiivsete materjalide loetelu.

Erialaseid teoseid ning algallikaid, resp. normatiivseid materjale võidakse rühmitada nende šrifti järgi, sest see toob tehnilisi hõlbustusi näiteks kirjanduse nimestiku masinal ümberkirjutamisel. Rühmadesse paigutatakse teosed ja muud allikmaterjalid alfabeediliselt, kusjuures esimesse rühma paigutatakse koostatud töö šriftis trükitud teosed, resp. muud allikmaterjalid.

III. Viitamine töö lõppu paigutatud kirjanduse nimestikule. See viitamise vorm on kasutusel peamiselt loodusteaduslikes distsipliinides, eriti juhtudel, kui töös kasutatakse rohkesti kirjandusallikaid.

Kui koostatavas töös on kasutatud kirjandus väikesearvuline, seejuures igalt autorilt on kasutatud vaid üht teost ja kirjanduse loetelus on kirjandusallikad toodud autorite nimede tähestikulises järjekorras, siis on soovitav kirjandusallikas kergesti ülesleitav autori nime järgi ning pole vajadust siinkirjeldatava viitamisviisi kasutamiseks.

Vaadeldavat viitamisviisi rakendatakse põhiliselt kahel kujul.

A. E s i m e s e viisi puhul, mida kasutatakse eriti näit. botanika-, geoloogia- jne. alastes töödes, viidatakse tsiteeritava või refereeritava autori nimele ja teose ilmumise aastale tekstis. Soovitav on ka lehekülje märkimine, millelt tsitaat on võetud või mida refereeritakse. Tsiteeritavad ja refereeritavad kirjandusallikad, millele viidatakse, tuuakse nimestikuna töö lõpus.

Tsiteerimise näide:

Taimeühingute iseloomustamisel omavad suurt tähtsust karakterliigid. «Eriti suurt tähtsust omavad ühingus mõistagi need karakterliigid, mis selles omavad kõrget konstantsuse ja kattuvuse määra.» (T. Lippmaa, 1933, lk. 38).

Refereerimise näide:

Nagu seda näitab T. Lippmaa (1933, lk. 38), omavad taimeühinguis eriti suurt tähtsust kõrge konstantsuse ja kattuvuse määraga karakterliigid.

Või:

On väidetud (T. Lippmaa, 1933, lk. 38), et taimeühinguis eriti suurt tähtsust omavad kõrge konstantsuse ja kattuvuse määraga karakterliigid.

Kui refereeritakse või tsiteeritakse venekeelset tööd, tuleb autori

nimi tuua esiteks eestikeelsel kujul, selle järel sulgudes venekeelsel kujul ühes aastaarvuga ja lehekülje numbriga.

Näiteks refereerimise puhul:

Nagu väidab A. Krištofovitš (A. H. Криштофович, 1950, lk. 24), ei ole paleontoloogiliste andmete põhjal õige pidada samblaid otses- teks sõnajalgade esivanemateks.

Tsiteerimise puhul:

Samblaid ei saa lugeda otsesteks sõnajalgade esivanemateks. «Paleontoloogiliste andmete järgi on täiesti selge, et samblad, mida varemalt loeti loogiliseks lüliks vetikate ja sõnajalgade vahel, sellest ahelast täiesti välja langevad kui otsene siduv lüli...» A. Krištofo- vitš (A. H. Криштофович, 1950, lk. 24).

Kasutatud kirjanduse loend töö lõpus koostatakse järgmiselt.

1) Esimesena tuuakse tähestikulises järjekorras eesti keeles ja teistes ladina tähestikku kasutatavates keeltes ilmunud tööd, selle järel venekeelsed tööd vene tähestiku järjekorras.

2) Loendis toodud töid järjekorranumbriga ei varustata.

3) Iseseisva raamatuna ilmunud teose puhul tuuakse andmed sel- lises järjekorras: autori perekonnanimi, eesnimede initsiaalid, ilmu- misaasta sulgudes, raamatu täielik pealkiri, kirjastus, ilmuniskoht Näiteks:

Laasimer L. (1948) Eesti NSV lähtsamate metsasammalde mää- raja. RK «Teaduslik Kirjandus», Tartu.

Ajakirjades või koguteostes ilmunud artiklite puhul: autori perekonnanimi, eesnimede initsiaalid, ilmunisaasta sulgudes, artikli pealkiri, ajakirja või koguteose nimi, köite ja vihu number, lehe- külje number. Lehekülje number eraldatakse vihu või köite numbrist kooloniga. Näiteks:

Taimre H. (1954) Ebatsuuga (duglaasia) kasvatamise võimalusi Eesti NSV metsades. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toi- metised, III, 4: 626.

4) Kui eesti autori töö on ilmunud vene keeles, paigutatakse see eestikeelsete tööde hulka, kusjuures autori nimi tuuakse esiteks sul- gudes eesti keeles, selle järel ilma sulgudeta vene keeles. Näiteks:

(Väga A.) Вара А. Я. 1951 О культурных фитоценозах. Ботани- ческий журнал, XXXVI I: 29.

5) Kui ühelt autorilt tuuakse mitu tööd, korratakse autori pere- konnanimi ja initsiaalid iga töö ees (ei asendata sõnaga *idem* või jutumärkidega või mõttekriipsuga).

6) Kui ühelt autorilt tuuakse mitu ühel aastal ilmunud tööd, siis niihästi teksti viites kui kirjanduse loendis eristatakse need tähtedega a, b, c jne. aastaarvu järel ilma vaheta, näit. 1955 a, 1956 b jne.

B. Teist viitamisviisi töö lõppu paigutatud kirjanduse nimesti- kule kasutatakse eriti arstiteaduslikes ja farmaatsiaalastes töodes.

Selle viisi puhul toimub viitamine kirjanduse nimestikus leidu- vale allikale järgmiselt. Iga kasutatud kirjanduse nimestikus leiduv kirjandusallikas on varustatud järjekorranumbriga. Viitamisel mär- gitakse tekstis viitenumbrina arv, mis on viidatava allika järjekorra- numbriks kirjanduse nimestikus.

Kui tekstis nimetatakse kasutatud teose autorit, siis märgitakse viitenumber autori nime lõppu kas nii: P u u s e p p⁷ või nii: P u u - s e p p [7].

Kui tekstis autorit ei nimetata, siis asetatakse viitenumber samal

viisil selle tekstiosa lõppu, mis sisaldab viidatavast allikast pärinevaid andmeid või mõtteid.

Kui soovitakse näidata, missuguselt kasutatud teose leheküljelt võib leida esitatavat tsitaati või väidet, siis pannakse lehekülje number sulgudes oleva viitenumbri järele, näit. Eichfeld (7 — lk. 121).

Kui töö tarijal on kasutada ainult referaat või tsitaat kellegi autori tööst, siis tuleb kirjanduse nimestikus märkida nii originaaltöö kui ka referaadi või tsitaadi allikas, lisades viimase nimetuse ette lühendi «ref.» või «tsit.» Näiteks:

12. Knothe, H., Elbing, E. Über die Wirkungsbreite des Magnamycin. Dtsch. med. Wochenschr., 1953, 78 Nr. 49 lk. 1711, ref. PЖ Биол. 1955, referaat 28625.

NSVL TA Teadusliku Informatsiooni Instituudi poolt väljaantavates referatiivsetes žurnaalides (PЖ) on referaadid ühe aastakäigu kohta jooksvalt nummerdatud. Seetõttu langeb ära vajadus lehekülgede märkimiseks. Kirjanduse loetelus märgitakse seepärast ainult seeria, ilmumise aasta ja referaadi number. Kõikide teiste referatiivsete väljaannete puhul aga märgitakse köide ja lehekülge.

Kui töö tarija põimib oma töösse väiteid ja fakte kellegi teise autori (näit. Grigorjevi) tööst, mille kohta tal puuduvad bibliograafilised andmed, olles need väited ja faktid leidnud kellegi kolmanda autori (näit. Puusepa) tööst, mis on toodud kirjanduse nimestikus, siis võib seda märkida nimestikus järgmiselt:

17. Grigorjev: tsit. Puusepa (7) järgi.

Kui allikat, millest need väited ja faktid on võetud, kirjanduse nimestikus ei esine, siis märgitakse kirjanduse nimestikku:

18. Золотницкая: tsit. Герасименко И. И. Дурман индейский. Медгиз, 1953, Москва, lk. 9 järgi.

Üldiselt tuleb vältida tsiteerimist teise töö kaudu. Soovitavam on originaali või fotokoopia väljatellimine mõnest suuremast raamatukogust kohaliku raamatukogu kaudu.

Kirjanduse nimestikus, mis paigutatakse töö lõppu, võidakse kirjandusallikaid järjestada kahel viisil: 1) selles järjekorras, nagu nad esinevad tekstis, või 2) autorite nimede järgi alfabeediliselt.

Kirjanduse loetelu koostamisel on eriti algajail soovitav teosed paigutada sellises järjekorras, nagu neid töös kasutatakse. Sellega välditakse korduval ümberkirjutamisel võimalikud vead tööde numbratsioonis. Mingil juhul ei tohi järjekord olla juhuslik.

Kui töö on määratud trüki avaldamiseks, siis jäetakse trüki-ruumi säästmiseks kirjanduse nimestikus ajakirjade tööde pealkirjad välja, raamatute pealkirjad aga trükitakse. Ajakirjade nimed toodagu kas täielikult või käibivate lühenditena, kuid lühendid peavad korduval tarvitamisel jääma ühesuguseks. Kui autor ei ole teadlik ajakirjade nimede lühendite tegemises, on soovitav ajakirjade nimed tuua täielikult.

Ka matemaatilistes ainetes toimub viitamine kirjandusele peamiselt teose lõppu asetatud kirjanduse loetelu abil, kuhu tööd kantakse nummerdatult. Viitamisel paigutatakse vastav number nurksulgudes autori nime järele. Lehekülje joonealust kasutatakse enamasti vaid sisuliste märkuste tegemiseks.

Viitamiseks sama teose valemitele, avaldistele jne. nummerdatakse teoses kõik need matemaatilised objektid, mille puhul esineb

viitamise vajadus. Selleks paigutatakse vastav number (mõnikord ka täht) ümarsulgudes lehekülje äärel (enamasti parempoolsele) sellesse ritta, kus asetseb viidatav valem. Viitamine ise toimub samuti ümarsulgudesse asetatud numbri (või tähe) abil, mis paigutatakse teksti vahetult viitamist märkiva sõna järele. Näide:

«Pooltelgedega a, b, c määratud ellipsoidi ruumala V avaldub kujul
$$V = \frac{4}{3} \pi abc. \quad (12)$$

Erijuhul $a=b=c$ saadakse valemist (12) avaldis kera ruumala arvutamiseks.»

Suuremates töodes kasutatakse viidatavate valemite (avaldiste jne.) hõlpsamaks leidmiseks nende märkimiseks (ja ühtlasi viitamiseks) mitut numbrit, mis on üksteisest eraldatud punktidega. Siinjuures esimene number tähendab peatükki, teine paragrahvi jne., ja alles viimane number viidatavat matemaatilist objekti. Nii näiteks viitemärk (5. 2. 12) tähendab, et viidatav objekt asetseb 5. peatüki 2. paragrahvis järjekorras 12. kohal.

Eespool toodud juhendid ei ole ammendavad; käsitlemata on jäetud paljud detailid. Töö käigus tekkivad viitetehnilised küsimused, mida eespool ei ole käsitletud, tuleb töö koostajal ise lahendada. Nende iseseisvale lahendamisele aitab palju kaasa tutvumine viite- ja tsiteerimistehnika viiside ja võtetega erialases teaduslikus kirjanduses. Tõsisemate raskuste puhul pöördu tagu konsultatsiooniks tööd juhendava õppejõu poole.

Õppejõudude kollektiiv prof. Kadari juhtimisel

MARKSISMI-LENINISMI TEOORIA PAREMAKS OMANDAMISEKS.

TRÜ marksismi-leninismi kateedri juures töötab marksismi-leninismi õppekabinet, mille ülesandeks on osutada abi üliõpilastele marksistlik-leninliku teooria omandamisel, kindlustades selleks vastavad võimalused. Kõrgema haridusega spetsialistide ettevalmistamisel meie rahvamajanduse ja kultuurielu mitmesugustele aladele on tähtis koht marksistliku teooria tundmaõppimisel. Marksismi-leninismi aluste kursus on ette nähtud kõigi teaduskondade ja osakondade õppeplaanides. Selle aine omandamisel on esmajärguline tähtsus marksismi-leninismi klassikute teoste ja Kommunistliku Partei kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonide ja otsuste ning muude dokumentide iseseisval läbitöötamisel. TRÜ marksismi-leninismi õppekabineti lugemissaalis (Ülikooli 16, II korrus, sissekäik V. Kingissepa tänavalt) on loodud üliõpilastele võimalused iseseisvaks tööks.

Kohal kasutamiseks on olemas vastavad teosed, värsked ajakirjandus jne. Õppekabinet organiseerib perioodiliselt näitusi partei ajaloost, töölisklassi revolutsioonilisest võitlusest, tähtpäevade puhul jne. Peale ülaltähendatu osutab kabinet abi propagandistidele ja poliitinformaatoritele kirjanduse soovitamise näol NSV Liidu sise- ja

välispoliitika küsimustes. Oppekabineti juures on võimalik saada õppejõududelt konsultatsiooni, kui üliõpilastel tekib raskusi marksistliku teooria omandamisel.

Kõiki neid võimalusi on üliõpilased elavalt kasutanud. Oppetikabinet ootab ka teid, esimese kursuse üliõpilased, olles teid valmis kõigiti abistama marksismi-leninismi omandamisel, ilma milleta ei kasva teist täisväärtuslikke nõukogude spetsialiste.

TRÜ PEDAGOOGIKA KABINET.

Et väga paljud TRÜ lõpetajad lähevad õpetajateks koolidesse, siis on nendele parema pedagoogilise ettevalmistuse eesmärgil ülikooli juurde organiseeritud pedagoogika kabinet. Kabinet asub soodsas kohas, otse ülikooli peahoone kõrval (V. Kingissepa 12) ja on avatud iga päev kella 9—21.

Pedagoogika kabinetis on üliõpilastel alati kättesaadaval pedagoogika kursuse läbitöötamiseks vajalik kirjandus, Eesti NSV-s ja Moskvas ilmuvad pedagoogilised ning noorte ajalehed ja ajakirjad («Nõukogude Õpetaja», «Noorte Häääl», «Säde», «Utsitelskaja gazeta», «Sovetskaja pedagogika» jt.), kaasa arvatud ka nende eelmised aastakäigud 1945. a-st alates. Kabinetis bibliografeeritakse järjest pedagoogilises perioodikas ilmuvad artiklid. Vastav kartoteek on üliõpilastele suureks abiks kursuse- ja diplomitööde jaoks materjali otsimisel (pedagoogilistel teemadel).

Pedagoogika kabinetis leiduvad ka kõik pedagoogilise praktika edukaks ettevalmistamiseks vajalikud materjalid — keskkooli õpikud, programmid, praktika juhendid, päevikute näidised jms.

Kabinetis on selle lahtioleku ajal kindlustatud alatine konsultatsioon üliõpilastele pedagoogika õppimisega ja pedagoogilise praktikaga seotud küsimustes.

Eri osakonna pedagoogika kabinetis moodustab kõrgema kooli meetoodiline nurk, kus kõrgema kooli õppejõud ja teised seltsimehed, kes töötavad mõne küsimuse alal, mis on seotud õppe- ja kasvatus-tööga kõrgemas koolis, leiavad vajalikke materjale (käsikirju, juhendeid, kirjandust jms.). Siin leidub m. s. ka ajakirjas «Vestnik võsei školõ» ilmunud artiklite kartoteek.

Kabinetis on kindlustatud üheaegse töötamise võimalus 8—12 isikule.

Teaduse tulevik

... Lilledega kaunistatud kõnepulti astub järjekordne esineja, kerge ärevuspuna põskedel. Kindlalt ning asjalikult esitab ta oma uurimistöö tulemusi. Palju õpinguist vabu tunde on ta veetnud laboratooriumis katsetades, palju kirjandust on läbi töötatud, konsulteeritud juhendava õppejõuga, vaieldud seltsimeestega...

Nii küpses töö, mida noor esineja täna nii kindlalt ning veendunult ette kannab...

See on tavaline pilt Üliõpilaste Teadusliku Ühingu (ÜTU) iga-aastaselt konverentsil. Paljudes erialastes sektsioonides esinevad igal konverentsil kümned ja kümned filoloogid, matemaatikud, medikud, geoloogid ning teiste erialade üliõpilased oma iseseisvate uurimistöödega, millede kohta on antud sageli kõrgeim hinnang — üleliidulise preemia. Paljud ÜTU liikmed, nagu üliõpilased A. Raik, U. Margna, A. Laanest, A. Tamm, A. Viru, O. Renno, E. Tünder jt. on esinenud oma teaduslike töödega Moskva, Leningradi, Tbilisi, Harkovi, Riia jt. vennasvabariikide kõrgemate õppeasutuste üliõpilaste teaduslikel konverentsidel. Eranditult kõik TRÜ nooremaste põlvkonda kuuluvad õppejõud on olnud ÜTU kasvandikud, ühingus on saanud oma esimesi teadusliku töö kogemusi terve rida meie vabariigi tunnustatud noori teadlasi.

Praegu on ÜTU teaduslike ringide liikmeiks ligi 1600 üliõpilast, s. o. üle poole meie üliõpilaste üldarvust. Vilunud pedagoogide-teadlaste juhendamisel süvendavad teaduslike ringide liikmed oma erialaseid teadmisi, aitavad jõudumööda kaasa ka meie teaduse edasisele arengule ja selle praktikasse juurutamisele.

Kuidas siis toimub töö Üliõpilaste Teaduslikus Ühingus? ÜTU algrakkudeks on üliõpilaste teaduslikud ringid, mis töötavad kateedrite juures. Ringi liikmeks võetakse vastu ringi üldkoosolekul. Astunud ringi liikmeks, peab üliõpilane asuma kas mõne teadusliku probleemi uurimisele, populaarteadusliku ettekande või õppevahendite valmistamisele, kirjanduse süstematiseerimisele või võtab mõnel muul viisil osa ringi mitmekesisest elust. Valminud teaduslikud tööd arutatakse läbi kas ringi koosolekul või siis iga-aastastel üliõpilaste teaduslikel konverentsidel. 1. mai tähistamiseks viiakse läbi üliõpilaste tööde ülevaatus, kus parimaid töid premeeritakse. Alates käesolevast õppeaastast hakkavad ilmuma ka üliõpilaste teaduslike tööde kogumikud.

Üliõpilaste teadusliku töö koordineerimiseks ja juhtimiseks on moodustatud ÜTU osakonnanoukogud ja üleülikooliline ÜTU nõukogu. Üleülikooliline ÜTU nõukogu asub administratiivhoones (alumine korrus), kust saab lähemat informatsiooni ÜTU töö kohta.

Üliõpilased, ÜTU liikmetena saate ära kasutada kõik need võimalused, mis meile on loonud nõukogude võim kõrgema erialase hariduse omandamisel. Seepärast on täiesti loomulik, et iga üliõpilane, kes on tõsiselt huvitatud oma erialast, võtab juba esimesel kursusel osa vastava teadusliku ringi tööst.

* Mõtlemiseks eksameist *

Kui mul esimese kursuse üliõpilasena seisis ees esimene eksam, küsisin ma healt tuttavalt vanema kursuse üliõpilaselt, mida on vaja eksameiks ülikoolis. Ta vastas: «Esiteks, teadmisi. Teiseks, eksameile pead minema puhtalt rietatult. Kolmandaks, kui sa saad «mitte-rahuldava», siis ei tohi sa professoriga kaubelda, et ta paneks sulle ikkagi «rahuldava». Tea, et ülikooli professor ei kukuta ilmaaegu läbi, teadmised olid sul puudulikud, studeeri põhjalikumalt!»

Selle esimese nõuande annan edasi noorele esimese kursuse üliõpilasele niisama värskena, nagu ma ta ligi viiskümmend aastat tagasi ise sain.

*

Eksamilt tulija eksamile minejale: «Läbi kukutas minu... See on ülekoos! Aina pead kuulama aasta otsa, aga eksamile ettevalmistamiseks antakse ainult kolm päeva.»

Eksamile mineja: «See on hirmus... Ega minagi saanud kauem kui kolm päeva konspekti nuusutada.»

Mõlemad üliõpilased olid unustanud ühe põhilise nõude: aine omandamisel tuleb töötada pidevalt, kogu aasta vältel.

*

Üliõpilane A, kes oli aine hästi omandanud, sai eksamil hinde «5» (väga hea).

Üliõpilane B palus üliõpilast A tema eest eksamile minna. Üliõpilane «B» sai ka «5».

Mõne aja pärast palus üliõpilane C üliõpilast A ka tema eest sama professori juurde minna. Professor kuulab rahulikult ka üliõpilase «C» vastused ja keerab seejuures oma eksamipäeviku lehekülgi. Ta kirjutas saadud hinde päevikusse ja tähendas eksamineeritud üliõpilasele: «Teie olete kolm korda minu juures eksamil olnud ja iga kord viis saanud. Ilmaaegu käite, enam kõrgemat hinnet pole võimalik saada.»

Ega professor ei jätnud ka üliõpilast B ja üliõpilast C ilma kohase hindeta. Need ootasid vastavate üliõpilaste endi ilmumist professori ette.

*

Üliõpilane hoiab eksamipiletis olevatele küsimustele vastamiseks valmistudes vasakut kätt laua all.

Professor: «Mispärast on teil käsi laua all?»

Üliõpilane: «Ma olen nii harjunud töötama.»

Professor järsku kõva häälega: «Käsi üles!»

Silmapiilk tõusis laua all olev käsi üles ja kohkunud üliõpilase sõrmede vahelt varises ... spikker.

Eksam katkes.

Järg — rektori käskkirjade tahvlil ülikooli peahoones. Sealt võib mõndagi õpetlikku lugeda eksamite kohta...

*

Olin esimese kursuse üliõpilane. Kõrvalkorteris elas arstiteaduskonna lõpetaja. Läbi seina oli kuulda, kuidas ta valju häälega õppis anatoomiat riigieksamiks (anatoomia oli tol ajal ka riigieksami aineks). «Ajuke koosneb kahest poolkerast ja nende vahel olevast vähemast paaritust osast, ussist... Ajuke... ajuke koosneb kahest... kahest poolkerast...» Et hääli liikus toa ühest otsast teise, sellest sain aru, et ta õppis edasi-tagasi käies. Ta kordas rohkeid kordi lause osasid ja katsus nendele lisada järke. «Ajuke... ajuke koosneb... kahest... kahest poolkerast... ja nende vahel olevast paaritust... paaritust osast...» «Uss» ei tulnud temal meelde. Nüüd oli kuulda, kuidas ta luges raamatust: «ja nende vahel olevast vähemast paaritust osast, ussist» — ja taas jätkas ta katkendlikku kordamist. See üliõpilane oli ehtne tuupija. Ei tunginud ta mõtlemisi konkreetsesse sisusse, vaid püüdis ainult lauseid mehaaniliselt pähe õppida. Välimuse järgi oli ta kaunis vana mees, nähtavasti juba väga rohkeid aastaid üliõpilaspõlve pidanud ja tuupinud.

Kui aine iseseisval töötlemisel kirjutada sisu analüütiline kava, teha skeeme-visandeid ja nende varal süveneda käsitletavasse küsimusse, siis teadmised sellest küsimusest kinnistuvad mällu mitte üürikeseks ajaks eksami vajaduseks, vaid püsivalt, elutöö tarvis.

*

Küsisin eksamitekaaslaselt, kuidas anatoomia läks.

Vastus:

«Olin sõbraga kahekesi ees. Professor küsis aina seda, mis peene kirjaga trükitud... Saime vaevu läbi.»

Teine kord sattusin sama eksamitekaaslasega korruga professori ette histoloogia eksamil. Kaaslane seletab mikroskoobi all oleva preparaadi järgi maksast ja tähendab, et maksarakkude vahel olevatel sapikapillaaridel on sein.

Professor: «Mis? Sapikapillaaridel on sein?»

Minu kaaslane:

«Ma kuskilt lugesin peene kirjaga, et sapikapillaaridel on sein.»

Professor: «Ei kuskil, ei peene ega jämeda kirjaga pole öeldud, et sapikapillaaridel on sein. Nad on ilma seinata.»

Kokkuvõte: kõigepealt on vaja hästi omandada põhimõisted, mis käsiraamatutes on alati jämeda kirjaga trükitud.

*

Mis meremehele merekaart laeva hälbimata tüürimiseks määratud sadamasse, seda on aine programm üliõpilasele — selge kindla-piirilise ülevaate saamiseks ainest kui tervikust, sihiteadlikuks süve-

nemiseks aine tuumasse. Programm on ustav abimees aine omandamisel õppeaasta vältel — ei ta luba üht või teist küsimust või küsimuse osa silmapaari vahele jätta, ta kontsentreerib tähelepanu omandatava aine kõikidele lülidele, loob kindlusetunde eksamiks.

Kes seda abimeest pelgab, see sipleb eksamite vastu valmistumisel ebamäärasuses, temas tekib eksamirahutus, mis summutab võime vastamiseks... Tagajärg on teada.

*

Eksami eelõhtul jäta aegsasti raamatud kõrvale ja mine vabasse loodusesse. Tee kas korralik matk või sõida jalgrattaga või suusata või aeruta. Emajõel või ole mõnel muul viisil füüsiliselt tegevuses. See vabastab aju pingest ja toob uinumise vajaduse. Mine aegsasti magama, maga kaua. Hommikuks on pea selge... ja vastused eksamil on selged. Nii tähistub jälle õnnelik päev üliõpilase elus.

Sel õnnelikul päeval mine teatrisse või kontserdile, kinno või loe mõnda humoorikat teost. Hea tundelevus kosutab intellektuaalset jõudu edasiseks tööks.

Vanasõnu rakendatult eksameiks.

1. september on noore üliõpilase esimene külvipäev teaduse nurmel.

Kuidas külv 1. septembrist, nõnda lõikus eksameil.

Ütle mulle, kes on sinu sõbrad 1. septembrist, siis ütlen ma sulle, kuidas sinu käsi käib eksameil.

Pikk ilu sügisel toob pilli kevadeksameil.

Eksamirege valmista sügisel lumiseks eksamihoajaks talvel jaksamivankrit talvel lumeta eksamihoajaks kevadel.

Ära hakka teadmistekoera alles siis söötma, kui eksamitähtpäevahunt on juba ukse taga.

Kes narrib teadusepõllu harimist üks kord, seda narrib harimata teadusepõld eksameil üheksa korda.

Prof. A. Valdes

Meie avangard

Tartu Riikliku Ülikooli komsomoliorganisatsioon on üks meie vabariigis suurimaid algorganisatsioone, liikmete arvuga üle 1700.

ELKNÜ TRÜ algorganisatsioon töötab ülikooli parteiorganisatsiooni juhtimisel. Iga õppeaasta algul toimuval konverentsil valitakse 15-liikmeline ELKNÜ TRÜ komitee (asukoht TRÜ peahoone, tuba 52 ja 53). Teadus- ja osakondade algorganisatsioone juhivad 5—11 liikmelised bürood. Kursustel ja õpperühmades on loodud komsomoligrupid. Komsomoligrupi töö juhtimiseks valitakse grupiorganisaator ja tema asetäitja. Kui grupis on liikmeid üle 10, siis valitakse 3—5 liikmeline grupibüroo.

ELKNÜ TRÜ algorganisatsioon on rektoraadi, parteiorganisatsiooni ja õppejõudude esimeseks abiliseks kõrgesti kvalifitseeritud nõukogude spetsialistide kaadri ettevalmistamisel. Töö komsomoliorganisatsioonis annab tulevasele spetsialistile poliitilise karastuse ja vajalikud organisatsioonilise töö kogemused. Ülikooli komsomoliorganisatsioon töötab tihedas kontaktis teiste ühiskondlike organisatsioonidega (Üliõpilaste Teaduslik Ühing, ametiühing, üliõpilaste spordiklubi, Üliõpilasklubi jt.) kõigis tööloikudes ja kindlustab nende tööd eeskätt kommunistlike noorte aktiivse osavõtuga.

MEIE AMETIÜHINGUST ...

TRÜ-s on üliõpilaste ja õppejõudude ühine ametiühingu komitee, mis asub ülikooli peahoones II korrusel (tuba 47).

Ametiühingulise töö läbiviimiseks on moodustatud a/ü. komitee juurde järgmised komisjonid.

1. Õppe- ja teadusliku töö komisjon, mis abistab rektoraati õppe- ja teadusliku töö läbiviimisel üliõpilaste ja õppejõudude seas, organiseerib teaduse ja praktika koostööd ülikooli üksikute kateedrite õppejõudude ja kätiste-ettevõtete vahel.

2. Kultuurmassilise töö komisjon tegeleb õppejõudude ja üliõpilaste poliitiliste teadmiste tõstmisega poliitinformatsioonide, poliitkoolide, -ringide ja filosoofiliste seminaride kaudu, ajakirjade ja ajalehtede tellimisega, seinalehtede toimetuskolleegiumide töö juhendamise, šeflustööga, ALMAVU, spordi ja Punase Risti töö organiseerimisega ja kunstilise isetegevustöö korraldamisega ülikoolis.

3. Organisatsioonilis-massilise töö komisjon tegeleb a/ü. komitee ja kõrgemate a/ü. organite otsuste täitmise kontrolliga, a/ü. rühma-organisatsioonide juhendamise ja a/ü. liikmemaksude kogumisega.

4. Elamu-heaolu komisjon teostab kontrolli töötajate korteriolude üle ning abistab töötajaid vastavate asutuste kaudu korterite remondi läbiviimisel, esitab koos teiste ühiskondlike organisatsioonidega ja rektoraadiga töötajaid uute korterite saamiseks linna TSN Täitevkomiteele, kontrollib ühiselamuid ja toidublokke.

5. Töökaitse ja ohutustehnika komisjon kontrollib ning esitab rektoraadile nõudmisi tervisohtlike ruumide ja vahendite kõrvaldamiseks tööprotsessist, taotleb nendele töötajatele, kellede töötingimused on tervisele ohtlikud, lisapuhkusi ja tasuta piima.

6. Töölisvarustuskomisjon tegeleb töötajatele aiamaa, küttepuude jm. hankimisega.

Teaduskonna a/ü. töö juhtimist teostab ametiühingu büroo, mis valitakse teaduskonna a/ü. liikmete üldkoosolekul või konverentsil. Büroo ülesanded ja organisatsiooniline struktuur on sarnased ametiühingu komitee omadega. Ametiühingu rühmad alluvad otseselt teaduskonna a/ü. büroodele.

... JA ÜLIÖPILASKLUBIST.

Kogu tööd isetegevusalal juhib TRÜ klubi, mis kuulub TRÜ a/ü. komitee juurde. Klubil on oma juhatus, peale selle suurematel kunstilise isetegevuse kollektiividel on veel oma juhatused, kes töö käigus alluvad TRÜ klubi juhatajale. Nii on see Tartu Üliõpilasmeeskooris, Tartu Riikliku Ülikooli Naiskooris, TRÜ estraadiorkestris, TRÜ puhkpilliorkestris, TRÜ rahvatantsukollektiivis ning TRÜ näiteringis. Väiksematel kollektiividel ja ansamblitel on oma vanem. Niihästi juhatused kui ka kollektiivide vanemad on valitavad.

TRÜ klubil on tunnustatud ja kvalifitseeritud isetegevusringide juhendajad, kelle juhtimisel kogu töö isetegevusalal toimub kõrgel ideelis-kunstilisel tasemel.

Nüüd siis, kuidas mingil isetegevusalal hakata tegutsema?

Kõigepealt toimuvad mingisse kollektiivi liikmeks astumisel proovikatsed, muidugi mitte eriti nõudlikud, kuid põhimõte on see, et üleülikoolilised isetegevusringid peavad seisma ka kvaliteedilt vastaval tasemel, mida meilt nõutakse. Ansamblitesse, kvartetitesse ning solistide gruppi astuda soovijail toimuvad samuti katsed. Nendes väikekollektiividesse astuda soovijail tuleb pöörduda otseselt TRÜ a/ü. komiteesse klubi juhataja või sekretäri poole, kust saab lähemat informatsiooni. Vastuvõttust suurtesse kollektiividesse teatakse iga kollektiivi kohta eraldi peahoone teadetetahvlil.

Peale eespool märgitute töötavad veel mitmesugused isetegevuskollektiivid teaduskondade juures, millede tegevust juhivad teaduskondade a/ü. bürood ja komsomoliorganisatsioonid.

Tule, külastame spordibaasi!

Tartu Riiklikul Ülikoolil on NSV Liidus spordi alal väljapaistev koht. Ülikooli sportlased H. Lipp, L. Maremäe, M. Otsa ja paljud teised on hästi esinenud üleliidulistel ja rahvusvahelistel spordivõistlustel.

Spordi harrastamiseks on vajalik heade spordibaaside olemasolu. Nende asutamisele on pööranud ülikool suurt tähelepanu. Ka Sina, astunud äsja meie kollektiivi liikmeks, tunned loomulikult huvi spordi ja selle harrastamise võimaluste vastu ülikoolis. Teeksimegi siis algul koos ringkäigu spordibaasides. Nende kõigi külastamiseks aga kulub aega rohkem kui üks päev, sest mõned neist asuvad isegi väljaspool Tartut.

Ülikooli peahoone läheduses V. Kingissepa tänaval on suur kolmekorruseline ülikooli võimla. Võimla alumise korruse koridorist viivad ukсед maadlusruumi, poksiruumi, TRÜ Spordiklubisse, rõivistusse, duširuumi ja hiiglasuurde võimlasse, kuhu võiks mahutada kolhoosniku keskmise taluhoone kogu õuega. Kui Sa tunned huvi spordi vastu, siis võid Sinagi siin võimelda, mängida palli ja harrastada kergejõustikku. Talihooyalgi võisteldakse mitmesugustel spordialadel.

Maadlusruumis katab kogu põrandat 20 cm paksune maadlusmatt, mille üle on tõmmatud veel puhas presentriie. Sellel matil võid Sinagi proovida kuulsat Lurichi «silda», sooritada akrobaatilisi harjutusi jne.

Maadlustoa kõrval on poksi- ja tõsteruum tõstekangide, pommide ja käsikutega. Kui juba raskejõustiku harrastajad viibivad tunnis, siis kostavad siit ruumist vägevad mürtsud, nii et kogu maja põrub ja seda kuulevad isegi hoone kolmandal korrusel asuva ühiselamu üliõpilased.

Kumbagi duširuumi mahub pärast treeningut pesema 20 inimest.

Pärast treeningut duši all käimist tunned end otsekui uuesti sündinuna, sest väsimus on nagu käega pühitud.

Võimla teiselt korruselt aga kostavad meelitavad klaverihelid. Satud väikesesse võimlasse, kus parajasti tegutsevad kunstilise võimlemise harrastajad kehakultuuriosakonna vastavate õpetajate juhatusel.

Väikese võimla kõrval on meetodiline kabinet, milles on õppejõududele ja üliõpilastele kergesti kättesaadav mitmesugune kehakultuuri-alane kirjandus ja perioodika, mida saab kasutada õpinguiks või teaduslik-metoodilisel otstarbel. Kabinetti külastavad üliõpilased ja õppejõud elavalt.

Teisel korrusel on ka arstlik kabinet, millega igal üliõpilasel tuleb kokkupuuteid. Esijoones teenindab arstlik kabinet küll kehakultuuri-osakonna üliõpilasi, kuid selle kõrval ta aitab selgitada ka teiste teaduskondade üliõpilaste kehalist arengut ülikoolis õppimise ajal.

Kolmandal korrusel on veel üks väike võimla ning köök. Kuid see pole veel kõik. Ülikooli võimla on TR Ülikooli spordibaaside keskus; ülikooli võimla väljaehitamine jätkub, sest juurde ehitatakse tcine tiibhoone, milles leiab aset ka 25 m pikkuse basseiniga sise-ujula.

Ülikooli teine suur võimla asub Mitšurini tänaval botaanika- aia vastas. See on kohandatud spetsiaalselt võimlemise läbiviimiseks ja siin tuleb Sinulgi töötada vähemalt kahel esimesel õppeaastal. Juba ainus pilk võimlasse näitab selle rikkalikku varustust. Õppetöö ajal keeb siin elav tegevus hommikust õhtuni; ühed grupid tulevad, teised lähevad.

Ülikooli võimla vastas asub vanal ajaloolisel Toomemäel korv- ja võrkpalliväljak. See asub ainult 100 sammu kauguses võimlast kõrge mäe otsas. Avar vaade linnale, puhas, tolmuvaba õhk, päikeseküllus, väljaku ääres suured lehtpuud, ilupõõsad, tasane mängu- väljak — kõik see kutsub palli mängima. Püüdlikumad noored pääsevad ülikooli esindusvõistkondadesse. Toome orus, ajalooliste varemete juures leiad ülikooli neli hästi korrastatud tennisväljakut, mida üliõpilased agaralt kasutavad.

Edasisel ringkäigul tuleme ülikooli staadionile. Staadioni alles ehitatakse, siit on juba välja veetud tuhandeid liivakoormaid, et rajada normaalmõõtmega staadioni. Siin oli enne väike kerge- jõustikuväljak, kus harjutasid üliõpilassportlased — luuletaja J. Sütiste ja väljapaistev eesti odaviske rekordimees G. Sule. Nüüd ehitab ülikool siia normaalmõõtmega staadioni, et üliõpilastel oleksid kõik võimalused kergetõustiku harrastamiseks.

Ringkäigul tuleme ka ülikooli paadisadamasse, mis asub Emajõe kaldal. Siin on rahvapaate, purjekaid ja mootorpaate. Sa võid siin vastavate õpetajate juhatusel õppida sõudmist, purjeka ja mootor- paadi juhtimist.

Ülikooli ratsasportlastest oled Sa muidugi kuulnud, mõned neist on tulnud isegi NSV Liidu tšempionideks. Ratsaspordi baas asub Tähtvere pargi serval. Tähtvere parki aga kasutavad eriti jooksjad kevadel ja sügisel, samuti talvel aastaringse treeningu teostamise huvides.

Väljaspool Tartut asub kauni Pühajärve lähedal Kääriku spordi- baas, mis teenindab esijoones kehakultuuri-osakonna üliõpilasi, sest seal toimuvad nende suve- ja talvelaagrid. Käärikul köidab tähele- panu eelkõige järv, mille kaldal on ujula hüppetorniga. Siin õpivad üliõpilased ujumist ja vettehüppeid. Vesi järves on alati soojem kui mujal. Umbrus on otse maaliline. Ka suusatajad armastavad eriti Käärikut, sest talvel on siin palju lund ja kuskil Eestis ei püsi lumi nii kaua maas kui siin. Järve kaldal asuvad ka hooned — ühisela- mud, mis mahutavad 120 üliõpilast, söökla, saun ja elektrijoujaam. Käärikul on rajatud ka spordiväljakuid ja suusahüppemägesid. Kääriku spordibaas on parimaid Eestis. Siin viiakse igal aastal läbi rida sportlaste kogunemisi spordimeisterlikkuse tõstmiseks.

Lõpetanud oma ringkäigu, võime veenduda selles, et on loodud kõige paremad tingimused ükskõik millise spordiala harrastamiseks. Ootame, et Sinagi täiendaksid üliõpilassportlaste ridu.

ÜLIÕPILASTE ISETEGEVUSLIK KEHAKULTUURI- LIIKUMINE.

Väga tähtsat kohta omab üliõpilaste elus isetegevuslik kehakultuuriliikumine. Selle tööloigu korraldamiseks on moodustatud TR Ülikooli juurde VSÜ «Kalevi» TR Ülikooli Spordiklubi, asukohaga V. Kingissepa 19. Viimane on moodustanud ka igas teaduskonnas kehakultuurikollektiivi. Praegu on ülikoolis 6 kehakultuurikollektiivi, need on Arstiteaduskonnas, Matemaatika-Loodusteaduskonnas, Ajaloo-Keeleteaduskonnas, Õigusteaduskonnas, Majandusteaduskonnas, Kehakultuuriosakonnas ja samuti töötab õppejõudude-teenistujate kehakultuurikollektiiv. Need kollektiivid teevad kehakultuuri ja spordi harrastamise võimalikuks igale üliõpilasele. Astu julgelt kollektiivi liikmeks, kehakultuuriline tegevus mitmekesistab kasulikult Su elu ja tagab üldse paremat õppeedukust!

Et ülikoolis on mitmesuguste spordihuvidega üliõpilasi, siis on moodustatud nende huvide veelgi paremaks rahuldamiseks TR Ülikooli Spordiklubi juurde 18 spordi-erialasektsiooni kõigil tähtsamatel spordialadel. Need sektsioonid aitavad organiseerida mitmesuguseid võistlusi ülikooli teaduskondade vahel, aitavad paremaid üliõpilassportlasi ette valmistada ENSV esivõistlustest osavõtmiseks.

Üliõpilaste huvi tõstmiseks kehakultuuri ja spordi vastu on kujunenud traditsiooniks ülikooli teaduskondade-vahelise ülevaatuskonkursi korraldamine, mis võimaldab kogu aasta vältel osa võtta mitmesugustest teaduskondade-vahelistest spordiüritustest. Konkursi kavas on järgmised alad: I etapil (1. septembrist kuni 1. jaanuarini) viiakse läbi võistlused võrkpallis, kergejõustikus, sõudmises, ratsutamises, laskmises, tõste- ja maadlusspordis; II etapil (1. jaanuarist kuni 1. septembrini) on kavas suusatamine, sisekergejõustikuvõistlused, kunstiline võimlemine, poks, ujumine, sportlik võimlemine ja korvpall.

Konkurss näitab üliõpilaste tõusvat huvi spordi vastu. See on ka loomulik, sest ülikoolil on head spordibaasid ja üliõpilaste sportimise eest kantakse igati hoolt.

Tartu Riikliku Ülikooli üliõpilaste ühiselamute SISEKORRA EESKIRJAD.

I. Üldsätted.

§ 1.

Oigus elamiseks TRÜ üliõpilaste ühiselamuis antakse üliõpilastele ja aspirantidele nende õppeaja kestel TRÜ-s.

Märkus: Üliõpilaste ja aspirantide perekonnaliikmete majutamine üliõpilaste ühiselamuisse on keelatud.

§ 2.

Üliõpilased ja aspirandid on kohustatud ühiselamust lahkuma kahe nädala jooksul pärast õpingute katkestamist või ülikooli lõpetamist, sõltumata sellest, kuhu ja millisele tööle nad suunatakse.

§ 3.

Isikute majutamine üliõpilaste ühiselamutesse, kes ei ole üliõpilased ega aspirandid, on kategooriliselt keelatud.

§ 4.

Üliõpilaste ja aspirantide majutamine ühiselamuisse toimub orderite põhjal, mida annab välja TRÜ ühiselamute juhataja haldusprorektori korralduse alusel. Ühiselamusse majutatavate inimeste jaotamist tubadesse teostab ühiselamu komandant üliõpilasnõukogu kaasabil.

§ 5.

Ühiselamusse asumisel on üliõpilane või aspirant kohustatud isiklikult esitama ühiselamu komandandile:

- a) TRÜ majandusosakonna orderi ühiselamu kasutamise kohta;
- b) passi;
- c) üliõpilas- või aspirandipileti;
- d) tõendi arstliku ülevaatuse kohta;
- e) tõendi sanitaarse protseduuri sooritamise kohta;
- f) sõjaväekohuslased — sõjaväepileti.

§ 6.

Ühiselamuisse majutatud üliõpilased ja aspirandid esitab sissekirjutamiseks ühiselamu komandant vastavalt miilitsaorganite poolt

kehtestatud korrale. Sissekirjutamise kulud kannab sissekirjutatav isik.

§ 7.

Üliõpilastele ja aspirantidele võimaldatud elamispind ühiselamus säilitatakse orderis märgitud tähtaja kestel. Ennetähtaegne ühiselamust väljatõstmine võib toimuda:

- a) õpingute katkestamisel,
- b) ühiselamu sisekorra eeskirjade rikkumisel.

§ 8.

Administratsiooni ja üliõpilasnõukogu korraldusel võidakse igal ajal teostada ühiselamusse majutatud üliõpilaste ja aspirantide ruumilist ümberpaigutamist. Üliõpilaste ja aspirantide omavoliline ümberasumine ühest toast teise on keelatud.

§ 9.

Ühiselamus võimaldatud elamispinna ja voodivarustuse kasutamise eest võetakse üliõpilastelt ja aspirantidelt kindlaksmääratud tasu, mis makstakse iga kuu eest hiljemalt selle kuu viimaseks kuu-päevaks.

§ 10.

Individuaalseks kasutamiseks ettenähtud ühiselamu varad antakse välja ühiselamusse majutatud üliõpilastele ja aspirantidele isiklikult allkirja vastu, kuna üldiseks kasutamiseks ettenähtud esemed antakse allkirja vastu välja toovanemale. Materiaalset vastutust varade hooldamise ja säilitamise eest kannavad vara vastuvõtnud isikud.

§ 11.

Ühiselamusse majutatud üliõpilastele ja aspirantidele antakse välja ühiselamusse pääsemiseks erilised sissepääsu load.

§ 12.

Kõrvalised isikud pääsevad ühiselamusse valvuri ühekordsel eri loal kella 9.00-st kuni kella 21.00-ni.

§ 13.

Alates kella 24-st peab ühiselamus valitsema täielik vaikus. Kella 1-st peale jäävad valgustatuks ainult koridorid ja üldkasutatavad kohad.

§ 14.

Igasuguseid nõupidamisi ja koosolekuid võib ühiselamus läbi viia ainult ühiselamu komandandi ja üliõpilasnõukogu loal.

II. Ühiselamutesse majutatud isikute kohustused.

§ 15.

Ühiselamutesse majutatud isikutele kasutamiseks antud ühiselamute hooned, nende sissesead, pehme ja kõva inventar on riiklik

omand. Üliõpilased, aspirandid, ülikooli töötajad ja kõrvalised isikud, kelle süü läbi on tekkinud hoonete või ühiselamu varade rikkumine, kannavad selle eest seaduses ettenähtud vastutust.

§ 16.

Ühiselamutesse majutatud isikud on kohustatud:

- a) rangelt täitma ühiselamu sisekorra eeskirju;
- b) hoolikalt korrastama voodi ning teostama elutubade korrastamist kaks korda päevas (hommikul ja õhtul);
- c) pidama puhtust ja korda üldkasutatavates ruumides ning kohtades;
- d) andma hoiuruumi kohvrid, kastid ja muud isiklikud esemed, mida ei vajata iga päev;
- e) viimasena toast väljumisel kustutama valgustuse, sulgema aknad ja lukustama ukse ning andma toa võtme valvekorra komandandile või valvurile;
- f) ühiselamust lahkumisel või ajutisel ärasõidul õppevaheajaks või õppepraktikale teatama seliest ühiselamu administratsioonile kaks päeva ette, andma üle varad laohoidjale allkirja vastu ning tasuma üüri kogu ühiselamust eemaloleku aja eest;
- g) oma käitumisega mitte segama teiste ühiselamusesse majutatud isikute tööd.

§ 17.

Ühiselamutesse majutatud isikutele on keelatud:

- a) pesta või kuivatada pesu, puhastada riideid või jalatseid elutubades;
- b) asuda ümber ühelt korruselt teisele või ühest toast teise ilma ühiselamu komandandi loata;
- c) omavoliliselt kanda inventari ühest toast teise;
- d) kleepida seintele kuulutusi, õppeplaane jne.;
- e) elektrijuhtmete parandamine ning ümberseadmine, elektrilampide asendamine või täiendavate valguspunktide sisselülitamine;
- f) elektriküttekehade, priimuste, petrooleumiahjude jms. kasutamine ühiselamu ruumides, välja arvatud köögid;
- g) alkoholsete jookide tarvitamine ühiselamuis ning suitsetamine elutubades;
- h) võõraste isikute õõseks ühiselamusesse jätmine.

III. Toa- ning korrusevanemaist.

§ 18.

Üliõpilaste ühiselamu igas toas valitakse toavanem.

§ 19.

Toavanem võtab komandandilt aktiga üle varad, mis on määratud üldiseks kasutamiseks toas. Aktis märgitakse vastuvõetava vara kulutatuse % ning aktile kirjutavad alla kõik toas elavad isikud.

§ 20.

Komandandi ja toavanema allkirjadega varustatud varade nimekiri seatakse üles toa ukse siseküljele.

§ 21.

Toavanem on kohustatud kinnitama toaukse välisküljele toas elavate isikute nimekirja.

§ 22.

Toavanem on kohustatud nõudma toas elavatelt isikutelt:

- a) ühiselamu sisekorra eeskirjade ning kodukorra täpset täitmist;
- b) hoolikat ümberkäimist toas asuva ühiselamu varaga;
- c) puhtuse ning korra hoidmist toas.

§ 23.

Toavanema korraldused sisekorra eeskirjade ja sanitaarreeglite täitmise osas on kõigile toas elunejaile kohustuslikud.

§ 24.

Suuremates ühiselamutes määratakse peale toavanemate üliõpilasnõukogu poolt korrusevanemad.

IV. Üliõpilasnõukogu.

§ 25.

Ülikooli administratsiooni abistamiseks ühiselamusse majutatud üliõpilaste ning aspirantide olustikulise ja kultuurilise teenindamise parandamise eesmärgil valitakse üliõpilasnõukogu, mis tegutseb Kõrgemate Koolide ja Teaduslike Asuluste Töötajate Ametiühingu Keskkomitee poolt kinnitatud põhimääruse alusel.

§ 26.

Üliõpilasnõukogu otsused, mis on kinnitatud rektori poolt, on kohustuslikud toa- ning korrusevanemaile ja ühiselamusse majutatud üliõpilastele ning aspirantidele.

V. Karistused.

§ 27.

Isikud, kes on rikkunud ühiselamu varasid või sisseseadet, (mööbel, elektrivalgustus, raadio, aknaklaasid jne.) on kohustatud heastama tekitatud kahju täies ulatuses.

§ 28.

Ühiselamutesse majutatud isikute poolt ühiselamu sisekorra eeskirjade rikkumise eest võidakse määrata alljärgnevad distsiplinaar karistused:

- a) märkus,
- b) noomitus,
- c) noomitus koos hoiatusega,
- d) ühiselamust väljatõstmine,
- e) väljaheitmine ülikoolist.

§ 29.

Karistused määrab TRÜ rektor üliõpilasnõukogu või ühiselamu komandandi ettepanekul.

MÄRKUSI:

A
2018

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00262790 1